

กลุ่มชาติพันธุ์กับ “พื้นที่” ต่อรองข้ามพรมแดนรัฐชาติ: กรณีศึกษาเว็บไซต์ขององค์กรชาวไทกับชุมชนม้งบนอินเทอร์เน็ต

อรัญญา ศิริผล

ในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมไม่ว่า โทรศัพท์ ดาวเทียม และคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ได้เชื่อมโยงโลกและสถานที่ที่มนุษย์เราเคยคิดว่าอยู่ห่างไกลแสนไกลให้เข้าใกล้กันเพียงแค่เอื้อม ทุกวันนี้เพียงแค่เรานั่งอยู่ที่บ้านมีอุปกรณ์ครบครันกับระบบคอมพิวเตอร์และสายโทรศัพท์เพื่อเชื่อมต่อเข้ากับระบบอินเทอร์เน็ต เราก็สามารถเดินทางท่องเที่ยวไปทั่วโลกเพื่อค้นหาเรื่องราว ข้อมูลข่าวสารหรือติดต่อพูดคุยกับผู้คนที่อยู่ห่างไกลกันได้อย่างสะดวกสบาย

เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและระบบการสื่อสารที่ก้าวล้ำนำสมัยเหล่านี้ ได้เริ่มมีอิทธิพลอย่างมาต่อผู้คนในสังคมสมัยใหม่ ในด้านหนึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคมได้ทำลายกำแพง (deterritorialized) แห่งพื้นที่จริงในแง่ของความห่างไกล โดยมันได้นำพาชีวิตให้พบกับความสะดวกสบายและตอบสนองต่อความพึงพอใจของมนุษย์อย่างที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารที่ง่ายเหมือนพลิกฝ่ามือ ความสะดวกสบายในการซื้อขายสินค้า รวมไปถึงศักยภาพของการสื่อสารโทรคมนาคมที่สามารถทำให้มนุษย์สร้างสรรค์จินตนาการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์อันหลากหลายได้บนความสัมพันธ์เหล่านี้ (Adam, 1997) การทำลายกำแพงแห่งพื้นที่จริงนั้นในอีกนัยหนึ่ง เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและระบบการสื่อสารได้ทำลายกำแพงแห่งอำนาจของความเป็นชาติในปัจจุบันไปได้ด้วยในระดับหนึ่ง เราจะเห็นได้ว่า ความเป็นชาติและอำนาจแห่งรัฐชาติในปัจจุบันเริ่มมีข้อจำกัดในการเข้าไปควบคุมการผลิตและการบริโภคเนื้อหาสาระต่างๆ บนพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ยกอย่างเช่นรัฐบาลเกาหลีใต้ได้พยายามที่จะสร้างกฎเกณฑ์การใช้อินเทอร์เน็ตกับการควบคุมทางด้านศีลธรรมของคนในสังคม และการพยายามจะควบคุมการละเมิดลิขสิทธิ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอินเทอร์เน็ต หรือรัฐบาลญี่ปุ่นพยายามจะควบคุมการเล่นการพนันบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตของชาวญี่ปุ่น แต่ก็ขัดกับการค้าเสรีของประเทศที่เป็นแหล่งผลิตโฮมเพจ หรือหน่วยงานรัฐบาลไทยเกรงว่าวัยรุ่นไทยสมัยใหม่จะไร้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม เพราะบริโภคเนื้อหาสาระทางอินเทอร์เน็ตที่เสี่ยงต่อความเสื่อมทางศีลธรรมอันดีมากเกินไป

ในบริบทที่อำนาจของรัฐชาติสมัยใหม่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าไปควบคุม และขยายอำนาจบนพื้นที่นี้ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้เริ่มกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่ต่างมีผู้คนหลากหลายกลุ่มเข้ามาใช้เพื่อผลิตและบริโภคกันอย่างกว้างขวาง จินตนาการและความต้องการของมนุษย์กลุ่มต่างๆ ถูกสร้างสรรค์และถูกบริโภคเพื่อตอบสนองซึ่งกันและกันอย่างหลากหลาย

บทความนี้ต้องการทำความเข้าใจต่อกลุ่มคนบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มคนพลัดถิ่น (diasporas) ซึ่งในบริบทที่รัฐชาติมีข้อจำกัดในการเข้าไปควบคุม และขยายอำนาจผ่านพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

และในบริบทที่เทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคมได้เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร กลุ่มคนเหล่านี้ได้อาศัยพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเป็นพื้นที่ของการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง และวัฒนธรรมของกลุ่ม ตลอดจนใช้เป็นพื้นที่ที่สร้างสรรค์จินตนาการความเป็นชุมชนของตนให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Appadurai, 1996) จินตนาการเหล่านี้คือพื้นฐานของกลุ่มคนอันหลากหลายที่จะรู้สึกถึงสิ่งต่างๆ ร่วมกัน อย่างเช่นความพยายามสร้างชุมชนของชาวเพคที่สาม หรือการใช้พื้นที่อินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ติดต่อสื่อสารของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหว เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางการเมืองอย่างกลุ่มองค์กรรากหญ้าที่เคลื่อนไหวระหว่างพรมแดนของเอสโทเนียกับรัสเซีย หรือการใช้พื้นที่เคลื่อนไหวของกลุ่มชาปาติสด้า เป็นต้น (O'Lear, 1997) บทความนี้ต้องการนำประเด็นของกลุ่มชาติพันธุ์มาทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์และการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น โดยจะนำเสนอภาพของกลุ่มชาวไตและชาวม้งเป็นบททดลอง เพื่อพิจารณากลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงชีวิต (agency) ที่กลุ่มคนเหล่านี้ได้ใช้พื้นที่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งยังมีความคลุมเครือแห่งอำนาจของรัฐบาล เพื่อมาใช้เป็นพื้นที่ต่อรองและขยายฐานทางการเมืองของกลุ่ม และสร้างชุมชนแห่งจินตนาการของคนพลัดถิ่นขึ้น

บทความนี้สำรวจเว็บไซต์ของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวอย่างกว้างๆ เพื่อจำแนกแยกแยะเนื้อหาสาระและทำการเปรียบเทียบทั้งสองกลุ่มในบริบทเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ชาวม้งในฐานะของคนพลัดถิ่นที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้อันยาวนานในประเทศจีนจำเป็นต้องอพยพหลบหนีออกมาอาศัยอยู่ตามแถบอินโดจีน และมีจุดหักเหจากปัญหาทางการเมืองในสงครามอินโดจีนชาวม้งบางส่วนต้องกลายเป็นผู้ลี้ภัย (refugee) อพยพไปอาศัยอยู่ในประเทศที่สามในเวลาต่อมา กลุ่มชาวม้งพลัดถิ่นได้ใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มเครือญาติ ครอบครัวและเพื่อนเพื่อเชื่อมโยงชาวม้งที่ต่างๆ เข้าด้วยกัน รวมไปถึงการนำเสนอภาพความเป็นม้งและวิถีวัฒนธรรม จนนำไปสู่การสร้างชุมชนม้งบนอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายดังกล่าว นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนเหล่านี้ยังได้แผ่ขยายไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งนอกเหนือพื้นที่อินเทอร์เน็ตด้วย อย่างเช่น การนำไปสู่การแต่งงาน การได้พบญาติอีกครั้งหลังสงครามความขัดแย้ง เป็นต้น ขณะที่กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไต นั้นในบริบทที่เกิดความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐบาลทหารพม่า องค์กรเคลื่อนไหวชาวไตได้ใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการนำเสนอข้อมูล เพื่อเรียกร้องสิทธิและใช้ประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากสาธารณชน ขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพความเป็นและวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งวัฒนธรรมของชาวไตเพื่อให้ตัวเองปรากฏ (visibility) ขึ้นในสายตาสาธารณชนด้วย

บทความนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนแรก เพื่อทบทวนงานศึกษาและความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการมองเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในฐานะเป็นพื้นที่ข้ามพรมแดนความเป็นชาติ และความคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

ชาติพันธุ์กับรัฐชาติ ส่วนที่สอง ต้องการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาวไทในรัฐฉานและชาวม้ง เพื่อพิจารณาบริบทเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติการและเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว ส่วนที่สาม เป็นการสำรวจรูปแบบการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของทั้งสองกลุ่มในเชิงเปรียบเทียบ ส่วนที่สี่ เป็นความพยายามจะนำกรณีตัวอย่างทั้งสองกรณีมาพิจารณากับแนวคิดที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเอาไว้ และส่วนที่ห้า ต้องการจะขยายกรณีตัวอย่างไปสู่ประเด็นข้อถกเถียงเพื่อพิจารณาข้อจำกัดและเงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น

1. ทบทวนวรรณกรรม

1.1. อินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นพื้นที่ข้ามพรมแดนความเป็นชาติ (transnational areas)

ในบทความนี้จะนำเสนองานศึกษา 3 ชิ้นหลักคือ *Communities in Cyberspace* โดย Smith & Kollock (1999), Adam's review literatures (1997) และ "mediascape" จาก Appadurai (1996) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงงานศึกษาที่มองเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการข้ามพรมแดนความเป็นชาติ

เล่มแรกเป็นหนังสือรวมบทความชื่อ *Communities in cyberspace* (Smith&Kollock, 1999) ที่มองเทคโนโลยีและพื้นที่ไซเบอร์สเปซ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้เริ่มสร้างชุมชนของตนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะชุมชนที่เรียกว่า "ชุมชนในไซเบอร์สเปซ" (*Communities in cyberspace*) บางบทความในหนังสือเล่มนี้ได้วิเคราะห์ไปที่ "เนื้อหา" ต่างๆ การนำเสนอประวัติศาสตร์และความหลากหลายของเนื้อหาเรื่องราวในไซเบอร์สเปซ การเน้นความซับซ้อนของประเด็นเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตกับชุมชนในไซเบอร์สเปซเพื่อเพิ่มศักยภาพของพลังทางสังคม ซึ่งโดยภาพรวมแล้วหนังสือเล่มนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า ในพื้นที่ไซเบอร์สเปซนั้นสามารถพิจารณาให้เป็นพื้นที่หนึ่งที่มนุษย์สามารถสร้างกระบวนการทางสังคมร่วมกันได้ และอาจถือว่าเป็นพื้นที่ที่ชุมชนหรือกลุ่มต่างๆ สามารถสร้างอัตลักษณ์และพลังทางสังคมของแต่ละกลุ่มได้

ส่วนบทความของ Adam (1997) ซึ่งได้สำรวจเอกสารงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับงานศึกษาทางด้านนี้ พบว่างานวิจัยหลายชิ้นต่างถกเถียงเกี่ยวกับไซเบอร์สเปซในประเด็นอันหลากหลาย อย่างเช่น มองไซเบอร์สเปซเป็นเหมือนกระจกสะท้อนการรับรู้เรื่อง "ตัวตน" กับ "ความเป็นอื่น" บางชิ้นงานวิจัยมองไซเบอร์สเปซในฐานะที่เป็นเครือข่ายที่สนับสนุนปัจเจกบุคคลและชุมชน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ นอกจากนี้ งานศึกษาอีกหลายชิ้นได้มุ่งความสนใจไปยังประเด็น "การต่อรอง" (contestation) โดยมองว่ากลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ต่างเข้ามาใช้พื้นที่ในไซเบอร์สเปซ เพื่อแย่งชิงต่อรองกัน และสะท้อนความไม่เท่าเทียมของอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม นอกจากนี้ Adam ยังพบว่า บนพื้นที่อินเทอร์เน็ตนั้นมีแนวโน้มที่กลุ่มการเมืองและองค์กรเคลื่อนไหวต่างเข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าว เพื่อประชาสัมพันธ์หรือนำเสนอภาพการต่อสู้เพื่อตอบสนองต่อ

เป้าหมายทางการเมืองของตน โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบที่ไร้ซึ่งอำนาจขาดเครื่องมือทางการเมือง หรือต้องการขยายฐานทางการเมืองออกไป อย่างเช่น ตัวอย่างของ Barney Warf and John Grimes ได้ชี้ให้เห็นการต่อรองแย้งซึ่งของอำนาจบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต และการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังต่างๆ ทางสังคม ส่วนบทความของ Oliver Froehling ซึ่งศึกษากลุ่มชาปาติस्ता (Zapatista) ในละตินอเมริกา ซึ่งแม้ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและเข้าถึงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ไม่มากนัก แต่กลุ่มดังกล่าวสามารถใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่หนึ่งในการต่อสู้ได้ ส่วนตัวอย่างที่สามที่ Adam ยกขึ้นมา คืองานของ Shannon O'Lear ที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม ในเขตรอยต่อระหว่างรัสเซียกับเอสโตเนียได้ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (email) เพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างคนในกลุ่มไปพร้อมๆ กับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านอีเมลให้กับสาธารณชนด้วย

ทั้งสามตัวอย่างที่ Adam ยกขึ้นมานี้สะท้อนให้เห็นว่าในบริบทที่กลุ่มคนต่างๆ เกิดความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐชาติ ขณะที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้เปิดพื้นที่ที่ข้ามพ้นอำนาจแห่งความเป็นชาติและรัฐชาติได้ในระดับหนึ่งนั้น กลุ่มคนชายขอบไร้ซึ่งอำนาจได้อาศัยพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการต่อรองแย้งซึ่ง และเป็นเวทีในการเปิดเสียงที่เคยถูกปิดเงียบภายใต้อำนาจของรัฐชาติมายาวนาน เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้มากขึ้น

ส่วนแนวคิดเรื่อง mediascapes (Apparudai, 1996) ได้เสนอว่า การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมและการเดินทาง ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูลทางวัฒนธรรม ทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านการบริโภคสื่อ อิทธิพลของการสื่อสารโดยเฉพาะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ทำให้ภาพและเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ที่เคยรู้สึกห่างไกลกลับเชื่อมโยงทั่วถึงกันอย่างรวดเร็วทั่วโลก ภาพและเนื้อหาเรื่องราวเหล่านี้ต่างเชื่อมโยงกับจินตนาการของผู้คน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เคลื่อนที่เรื่อยมาอย่างผู้พลัดถิ่น ผู้อพยพ แรงงานอพยพ ตลอดจนนักท่องเที่ยว ฯลฯ

1.2 ความคิดเรื่องรัฐชาติ กับกลุ่มชาติพันธุ์

แนวคิดเรื่อง จินตนาการความเป็นชาตินั้น อาจเริ่มได้จากงานของ Benedict Anderson (1983) ที่เสนอความคิดเรื่อง "ชุมชนแห่งจินตนาการ" กับการสร้างขึ้นของรัฐชาติสมัยใหม่โดยผ่านเครื่องมือและอำนาจรัฐที่สำคัญคือ ภาษา การศึกษา และสื่อที่มีศักยภาพในการสร้างภาษาเชิงสัญลักษณ์ของรัฐชาติขึ้น ขณะที่ธงชัย (1994) เสนอว่า รัฐชาติสมัยใหม่ได้อาศัยเทคโนโลยีแห่งอำนาจ (technologies of power) บนฐานของการสร้างความรู้สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็น การเขียนแผนที่ การขีดเส้นแบ่งระหว่างประเทศที่ชัดเจน สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้เกิดเขตแดนที่แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดและเกิดความคิดเรื่องการรักษาอำนาจอธิปไตยบนพื้นที่ของความเป็นชาติขึ้น ดังนั้น รัฐชาติสมัยใหม่ที่ไม่มียุทธศาสตร์และเส้นเขตแดนให้ปกป้องหรือขยายเขตแดนออกไป จะทำให้คนภายในชาติไม่สามารถจินตนาการความเป็นชุมชนแห่งชาติได้ (Anderson, 1983)

ในประเด็นเรื่อง ความเป็นรัฐชาติที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น มีนัยสำคัญ 2 ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ประการแรก แม้ว่าจะมีการวิเคราะห์ความเป็นรัฐชาติที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างอุดมการณ์ต่อผู้คนภายในอาณาเขตหรือการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นชาติ (National Identity) ขึ้น แต่ในปัจจุบัน อุดมการณ์รัฐชาติเริ่มถูกตั้งคำถามมากขึ้น เมื่อความคิดเกี่ยวกับการจินตนาการเรื่องพื้นที่ที่ถูกยึดติดกับดินแดนความห่างไกล หรือพื้นที่ระหว่างความเป็น"ตรงนี้"กับ"ที่นั่น"ที่ถูกผูกกับความหมายเพียงหนึ่งเดียวได้กลายเป็นประเด็นข้อถกเถียงในวงวิชาการมากขึ้น เพราะปรากฏการณ์ของการเคลื่อนที่ของผู้คนบางกลุ่มที่ไร้บ้าน คนไร้รัฐ ได้กลายเป็นคนพลัดถิ่นที่ไม่สามารถลงตัวกับความคิดเรื่องรัฐชาติและการติดยึดกับพื้นที่ภายในอาณาเขตแบบตัวตวัดหยุดนิ่งได้อีก (Gupta & Ferguson, 1999: 40-41) ดังจะเห็นได้จากมีผู้คนมากมายเดินทางข้ามพรมแดนความเป็นชาติมากขึ้น ทั้งพ่อค้า นักธุรกิจข้ามชาติ นักท่องเที่ยว ผู้อพยพ หรือผู้คนอีกมากมายที่เคยถูกระบุว่าอยู่ในประเทศโลกที่สามก็ได้เข้าไปอยู่อาศัยในประเทศโลกที่หนึ่งอย่างสหรัฐอเมริกา ยุโรป ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดาษดื่นทั่วไป ดังนั้น กลุ่มผู้อพยพ คนไร้รัฐและคนพลัดถิ่นทั่วโลกจึงอยู่นอกอาณาบริเวณของอุดมการณ์รัฐชาติที่ติดยึดกับพื้นที่แบบตายตัวเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ ในปรากฏการณ์นี้เอง เราจึงเห็นภาพของการปะทะประสาน การผสมผสาน และการคัดสรรทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนพลัดถิ่น คนไร้รัฐที่เริ่มทำให้เส้นคันระหว่าง "ที่นี่" กับ "ที่นั่น" เริ่มพร่าเลือนลง และเริ่มไม่ถูกผูกติดกับอาณาบริเวณที่ใดที่หนึ่งได้ ปรากฏการณ์เหล่านี้จึงนำไปสู่คำถามที่ว่า ชุมชนแห่งจินตนาการจากอุดมการณ์ของรัฐชาตินั้นจะสามารถถูกจดจำจากกลุ่มคนเหล่านี้ได้อย่างไร

ส่วน ประการที่สอง นั้น แนวคิดเรื่องความเป็นรัฐชาติในกระแสโลกาภิวัตน์ เริ่มถูกตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ของผู้คนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่พรมแดนรอยต่อระหว่างประเทศว่า ความเป็นรัฐชาติได้ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้กลายเป็น "คนอื่น" (Agamben, 1998) ที่ประวัติศาสตร์และเสียงของกลุ่มคนเหล่านี้ต่างถูกทำให้พร่าเลือนไปใน "ชุมชนแห่งจินตนาการ" ของความเป็นชาติ เพราะประวัติศาสตร์และเสียงของพวกเขาไม่ได้ดำเนินไปตามภาษาของรัฐชาติ อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบัน จะพบว่าอำนาจของการครอบงำจากรัฐชาติไม่สามารถกระทำต่อกลุ่มคนเหล่านี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ เราจะพบรอยรั่ว (permeability) ของอำนาจรัฐอยู่ตามพรมแดนเสมอ ความคิดนี้ได้ถูกตอกย้ำจากงานวิจัยหลายชิ้น ที่ได้ให้ความสนใจกับกระบวนการต่อรองแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ มากขึ้น (Wilson & Donnan, 1998) โดยจะพบว่า งานวิจัยเหล่านี้เริ่มเข้าไปสำรวจวัฒนธรรมของผู้คนระหว่างรอยต่อพรมแดน การให้ความสนใจต่อศักยภาพในการปรับเปลี่ยน ผสมผสาน และต่อรองทางวัฒนธรรมของผู้คนบนเส้นเขตแดนที่พยายามจะต่อสู้และสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในบริบทที่ถูกกลบเลือนทางวัฒนธรรมจากอุดมการณ์รัฐชาติดังกล่าว

2. ประวัติศาสตร์และข้อมูลพื้นฐานของชาวไตและชาวม้ง

2.1 ประวัติศาสตร์ของชาวไตและความขัดแย้งกับรัฐบาลทหารพม่า

ชาวไตในรัฐฉาน ประเทศพม่า เคยอาศัยอยู่ในแถบตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี ประเทศจีนมา ยาวนาน แต่ในอดีตที่ผ่านมาด้วยเพราะสงครามและความทุกข์ยากตลอดจนภัยพิบัติต่างๆ ได้ทำให้ พวกเขาอพยพเข้าสู่ประเทศพม่า และตั้งรกรากเรื่อยมาจนก่อตั้งเป็นเมืองขึ้นในดินแดนรัฐฉานที่มีการ ปกครองเป็นของตัวเองด้วยระบบ “เจ้าฟ้า” หรือผู้ปกครองเมืองที่เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน (Chao, 1987) ในอดีตเจ้าฟ้าชาวไตรัฐฉาน ราชสำนักพม่า อาณาจักรล้านนาและจีนต่างมีความสัมพันธ์กันทาง การเมือง เมื่อฝ่ายใดเข้มแข็งก็จะผนวกกลุ่มอื่นเข้าไว้ในอำนาจแล้วให้ส่งบรรณาการเพื่อแสดงการ ยอมรับในอำนาจแล้วปล่อยให้มีการปกครองอย่างอิสระ สำหรับพม่ากับชาวไตในรัฐฉาน บางยุคสมัย อาณาจักรไตรัฐฉานก็แยกตัวเป็นอิสระ แต่ในบางยุคที่พม่าเข้มแข็งก็จะผนวกรัฐฉานเข้าอยู่ในอำนาจ ต่อมาเมื่อพม่าตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมอังกฤษในปี ค.ศ.1886 แม้อังกฤษจะให้สิทธิใน การปกครองตนเองแก่ชนกลุ่มน้อย แต่ชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มต่างถูกเจ้าอาณานิคมขูดรีดจากการเก็บ ภาษี การดักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากร จนในปี ค.ศ.1947 ชนกลุ่มน้อยหลากหลายกลุ่มร่วมมือ กับชาวพม่าตัดสินใจต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากการปกครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ เมื่อ ได้รับชัยชนะได้รับเอกราชจากอังกฤษ นายพลออง ซานได้ทำ “ข้อตกลงปางโหลง” ที่ระบุว่าสหภาพ พม่าจะให้สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ร่วมรบในการปกครองตนเอง และให้ชนกลุ่มน้อยสามารถ แยกตัวเป็นอิสระหลังจากอยู่ร่วมกันภายใต้สหภาพพม่าครบ 10 ปี แต่ภายหลังกองพล ออง ซานถูก ปล่อยยิงเสียชีวิตในปีเดียวกัน รัฐบาลทหารพม่านำโดยนายพลเนวินได้เพิกเฉยต่อข้อตกลงดังกล่าว ไม่ ยินยอมให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมรบได้รับสิทธิในการปกครองตนเองตามสัญญา และสร้างนโยบาย การรวมชาติพม่าขึ้นมาแทน การไม่ยินยอมให้ชาวไตรัฐฉานและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แยกตัวออกไป ปกครองตามสิทธิของตนเองได้ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง จนนำไปสู่สงครามกลางเมือง ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐบาลพม่า ชาวไตในรัฐฉานโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำและกลุ่มเจ้าฟ้าได้ต่อสู้เพื่อ เรียกร้องสิทธิของตนต่อรัฐบาลพม่าจนถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากคนไตในรัฐฉานแล้ว กลุ่มกะเหรี่ยง มอญ คะยาและกลุ่มต่างๆ ได้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตนด้วยเช่นกัน ความขัดแย้งและสงครามได้ใน พม่ากลายเป็นสงครามกลางเมืองที่ผู้คนภายในต่างสู้รบตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันรัฐบาลทหารพม่าจะพยายามรวมชาติโดยใช้นโยบาย Burmanization ที่ห้ามการสอนภาษาไต การใช้กำลังบุกทำลายวัดและสิ่งก่อสร้างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการใช้ความรุนแรงในด้านอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างผลกระทบต่อชาวไตในรัฐฉานและกลุ่มชน อื่นๆ อย่างกว้างขวาง แต่จากปรากฏการณ์ของสงครามกลางเมืองในพม่าได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติ พันธุ์ต่างๆ ไม่ว่าชาวกะเหรี่ยงหรือชาวไตที่อาศัยอยู่บนพรมแดนของเส้นเขตแดนระหว่างประเทศต่าง ต่อสู้ เพื่อเรียกร้องเอกราชและความเป็นตัวตนของกลุ่มตนเองมากกว่าที่จะยอมผสมกลมกลืนไปกับ

ความเป็นพม่า (Keyes, 1994, Rajah, 1990) ดังนั้น ในปัจจุบันเราจะพบองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะชาวไตเกิดขึ้นในบริบทของการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มกองกำลังรัฐฉาน (The Shan State Army-SSA) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1995 และต่อมาได้เกิดกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวต่างๆ มากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็น The Shan United Revolutionary Army (SURA), Shan Nationalities League for Democracy (SNLD), The Shan Democratic Union (SDU.) กลุ่มองค์กรเหล่านี้ต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่าด้วยเหตุผลทางการเมือง เพื่อเรียกร้องเอกราชของรัฐไตกลับคืนมา (Adams, 2002)

2.2 ประวัติศาสตร์และสถานการณ์ของชาวม้ง

ชาวม้งมีประวัติศาสตร์มายาวนานเกือบ 4,000 ปีที่บรรพชนชาวม้งอาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซีในประเทศจีน แต่ด้วยเพราะสงครามและการต่อสู้กับกลุ่มชนชาวจีนได้ทำให้พวกเขาต้องอพยพโยกย้ายเรื่อยมาในแถบอินโดจีน มีข้อมูลระบุว่าชาวม้งอพยพออกจากเมืองจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยอพยพขึ้นไปบนภูเขาในเขตประเทศ ลาว พม่าและเวียดนาม (Mottin, 1980) แม้ว่าชาวม้งโดยส่วนใหญ่จะอพยพโยกย้ายไปยังที่ต่างๆ แต่พวกเขายังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมความเชื่อ และความเป็นเครือญาติเอาไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น การทำไร่ย้อยเพื่อปลูกข้าว ข้าวโพดและฝิ่นคือพื้นฐานทางวัฒนธรรม และระบบการผลิตทางการเกษตรเพื่อการยังชีพที่ปรับตัวไปกับการอพยพโยกย้ายไปบนภูเขา (Geddes, 1976) ขณะที่ระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวคือพื้นฐานสำคัญของเครือข่ายองค์กรชุมชนชาวม้ง (Prasit, 2001) อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเกิดสงครามอินโดจีนและอิทธิพลของอาณานิคมอย่าง ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา ชาวม้งได้เข้าไปมีส่วนสำคัญในการต่อสู้ในสถานการณ์ทางการเมืองและสงครามดังกล่าว ชาวม้งบนภูเขาบางส่วนได้ช่วยสหรัฐอเมริกาทำการรบต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะชาวม้งในเวียดนาม ลาว และไทย ในลาวนั้นผู้นำชาวม้งหลายคนได้กลายเป็นนักรบมืออาชีพที่ทำงานให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพื่อตอบโต้ต่อคอมมิวนิสต์ ขณะที่ในประเทศไทยมีชาวม้งจำนวนมากที่เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งกับทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายคอมมิวนิสต์ (Tapp, 1986) ภายหลังจากสงครามอินโดจีนและพรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ายึดครองลาวและเวียดนาม ชาวม้งจำนวนมากได้หนีเข้าป่าเพื่ออพยพหลบภัย โดยบางส่วนหลบหนีเข้าประเทศไทยและรอคอยอยู่ในศูนย์ผู้อพยพเพื่อที่จะถูกส่งต่อไปยังประเทศที่สามตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ชาวม้งจำนวนมาก โดยเฉพาะนักการเมือง ผู้นำและทหารชาวม้งได้อพยพไปยังประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ส่วนชาวม้งที่เหลือบางส่วนอาจอพยพตามไปในเวลาต่อมาหรือบางส่วนตัดสินใจอาศัยอยู่ในเมืองไทยดำรงวิถีชีวิตอยู่บนภูเขา อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ด้านหนึ่ง การทำการเกษตรบนภูเขาเริ่มประสบความยากลำบากมากขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง และนโยบายรัฐที่เริ่มจำกัดการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ขณะที่อีกด้านหนึ่งเกิดการ

เปลี่ยนแปลงอย่างมากมาจากการทันสมัยและเทคโนโลยี ชาวม้งจำนวนมากได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตัวเองไปอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนระบบการเกษตรบนภูเขาที่เน้นการปลูกพืชเงินสดมากขึ้น การเปลี่ยนอาชีพเข้ามาค้าขายในเมืองใหญ่ ขณะที่คนรุ่นใหม่ ๆ หรือเด็กๆ ชาวม้งจำนวนมากต่างเข้ามาเรียนหนังสือในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองมากขึ้น (Prasit, 2001)

3. รูปแบบการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์กรเคลื่อนไหวชาวไทและชุมชนชาวม้งบนเน็ต

3.1 รูปแบบการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์กรเคลื่อนไหวชาวไท

จากการสำรวจการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทอย่างกว้างๆ สามารถจำแนกรูปแบบได้ 2 รูปแบบที่สำคัญ คือ

ลักษณะแรก การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมลและเว็บไซต์เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ต่อสาธารณชน กล่าวคือ สำนักข่าวเชื่อม (The Chem News Centers) ซึ่งได้รับการดูแลโดย Shan Herald Agency for News (S.H.A.N.) และ Shan State Army (SSA.) ได้ออกแบบวิธีการติดต่อสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ในพม่า โดยผ่านการใช้อีเมลเป็นหลัก จุดประสงค์ก็เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ในพม่าที่สื่อมวลชนต่างประเทศไม่สามารถเข้าไปทำข่าวได้ โดยสำนักข่าวดังกล่าวจะมีสายข่าวของตัวเองในพื้นที่ที่จะรายงานสถานการณ์เข้ามายังศูนย์ข่าว จากนั้นจะนำเสนอข้อมูลและข่าวสารผ่านอีเมลของกลุ่มเป้าหมายหลักที่สนใจสถานการณ์ข่าวคราวความเคลื่อนไหวในพม่า โดยเฉพาะสื่อมวลชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ นักวิชาการ นักศึกษา หรือองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ โดยข้อมูลต่างๆ จะถูกเผยแพร่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ส่วนเว็บไซต์นั้น อย่างเช่น www.shanworld.com, www.shanland.org, กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทได้ออกแบบเว็บไซต์ที่สะท้อนเนื้อหาในสองส่วนหลักคือ ส่วนแรก มุ่งประเด็นไปที่ปัญหาทางการเมืองในพม่า โดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายการทำงานของกลุ่มองค์กร และทำความเข้าใจกับสาธารณชนในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการต่อสู้ เพื่อเรียกร้องสิทธิจากรัฐบาลทหารพม่า และคาดหวังจะทำให้สาธารณชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รอบด้านเกี่ยวกับสถานการณ์ความโหดร้ายทารุณจากสงครามกลางเมือง ส่วนที่สอง กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวชาวไทและผู้นำกลุ่มอีกหลากหลายกลุ่มได้ออกแบบเว็บไซต์ เช่น Shan Herald Agency for News (S.H.A.N.), Shan State Army (SSA.), Shan Human Rights Foundation (S.H.R.F.), Shan Women Action Network (SWAN) และ Shan Democratic Union (S.D.U.). ได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวไท ตลอดจนพิธีกรรม ความเชื่อ ตัวอักษร ภาษา ฯลฯ เพื่อสะท้อนว่าชาวไทมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

ลักษณะที่สอง เป็นการขยายการเคลื่อนไหวจากการนำเสนอข่าวในจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่สื่อระดับสากล ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นจากกรณีการนำเสนอรายงานเรื่อง "ใบอนุญาตข่มขืน" (License to Rape) ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นศักยภาพในการใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและขยายฐานการรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยในเดือนมิถุนายนปี ค.ศ. 2002 The Shan Human Rights Foundation และ Shan Women's Action Network ทั้งสององค์กรได้รายงานข่าวซึ่งเป็นผลการวิจัยทางวิชาการที่นักวิจัยได้เก็บข้อมูลจากชาวบ้านที่ตกเป็นเหยื่อของการใช้ประโยชน์จากความรุนแรงทางเพศในการทำสงคราม โดยพบว่าผู้หญิงและเด็กสาวส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไทในเขตรัฐฉานจำนวน 625 คนถูกทหารพม่าในเขตรัฐฉานข่มขืนและกระทำการทารุณทางเพศ โดยในรายงานระบุว่า การข่มขืนดังกล่าวเป็นนโยบายทางการทหารของรัฐบาลทหารพม่าที่ต้องการใช้ "การข่มขืน" เป็นอาวุธสำคัญในการต่อสู้กับชนกลุ่มน้อยเพื่อควบคุมชนกลุ่มน้อยที่เป็นปฏิปักษ์ให้สยบในอำนาจ (SHRF, 2002) จุดประสงค์ทางการเมืองของข่าวและรายงานเรื่องใบอนุญาตข่มขืนก็เพื่อที่จะเปิดเผยความไร้มนุษยธรรมในประเทศพม่า และ discredit การกระทำของรัฐบาลทหารพม่าในแง่ของการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ภายหลังการรายงานผลการวิจัยดังกล่าวผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์และเผยแพร่ต่อสื่อมวลชนจนพิมพ์เป็นหนังสือในเวลาต่อมา ประเด็นดังกล่าวได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนทั่วโลกและนักการเมืองต่างประเทศ โดยสำนักข่าว BBC ได้ส่งนักข่าวมายังชายแดนไทย-พม่าเพื่อตรวจสอบรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่รายงานฉบับดังกล่าวได้ขยายผลไปสู่ข้อถกเถียงบนเวทีการประชุมระดับโลกในประเทศบรูไนและแคนาดา และทำให้สหรัฐอเมริกากดดันให้รัฐบาลทหารพม่าชี้แจงความจริงต่อกรณีดังกล่าว แม้ว่ารัฐบาลทหารพม่าจะปฏิเสธรายงานและสิ่งที่เกิดขึ้น แต่การกดดันจากต่างประเทศได้ทำให้รัฐบาลทหารพม่าต้องเปิดให้มีการสอบสวนความจริง เพื่อชี้แจงต่อสื่อมวลชนและสาธารณชนทั่วโลก

3.2 รูปแบบการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของชุมชนม้ง

สำหรับการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของชาวม้งมี 2 ลักษณะสำคัญที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างจากการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไท คือ

ลักษณะแรก เป็นเว็บไซต์ที่ถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อจุดประสงค์อันหลากหลาย แต่จุดประสงค์หลักก็เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์รากเหง้าของชาวม้ง ภาษา พิธีกรรมความเชื่อต่างๆ โดยเขียนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาม้ง เช่น เว็บไซต์ www.hmongnet.org, www.hmongstudies.org, www.hmoob.com etc. ทั้งนี้ เพื่อต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวม้งให้กับสาธารณชนและกับชาวม้งด้วยกันเอง ซึ่งเว็บไซต์ลักษณะนี้จะคล้ายกับเว็บไซต์ขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทที่ต้องการเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวม้งให้กับคนทั่วไปได้รับทราบ

ลักษณะที่สอง มีเว็บไซต์จำนวนมากที่ถูกเขียนขึ้นเป็นภาษาม้ง คล้ายกับเป็นชุมชนม้งบนอินเทอร์เน็ต โดยชาวม้งที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ สามารถเข้าถึงเว็บไซต์เหล่านี้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ หรือปรึกษาหารือระหว่างกัน บางเว็บไซต์ออกแบบให้กับชาวม้งโดยเฉพาะ เพื่อที่จะแนะนำตัวเองหรือพูดคุยระหว่างกันทั้งโดยใช้ภาษาม้งหรือภาษาอังกฤษ เช่น ในห้องสนทนา (chatroom) หรือหน้ากระดานข่าว (Weboard) เป็นต้น เว็บไซต์เหล่านี้ยังรวมไปถึงการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาสาระคดีเกี่ยวกับความเป็นม้ง การออกแบบให้เป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารและโฆษณาข่าวคราวเกี่ยวกับชาวม้ง เช่น www.hmongchat.com www.misshmong.com, www.geocities.com/hmongthailand.html, www.hmoobvwi.com. ส่วนเว็บไซต์บางเว็บไซต์ถูกออกแบบให้เป็นทั้งสถานีวิทยุเพื่อเปิดเพลง บทกลอน วิดีโอ หนังสือและข่าวเป็นภาษาม้ง เช่น www.suabhmongradio.com, www.pebhmong.com. เว็บไซต์เหล่านี้กำลังกลายเป็นพื้นที่สำหรับชุมชนชาวม้งออนไลน์ที่จะสามารถฟังเพลง บทกลอน และสามารถซื้อหาสินค้าหัตถกรรม ผ้าทอ หนังสือ วิดีโอ รวมไปถึงบางเว็บไซต์ที่ออกแบบให้มีการประกวดหนุ่มสาวชาวม้งอีกด้วย เว็บไซต์ลักษณะนี้แตกต่างไปจากเว็บไซต์ของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวชาวไตที่เน้นไปที่มีจุดประสงค์หลักทางการเมือง เพื่อยุติฐานการทำความเข้าใจกับสาธารณชนในการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและความยุติธรรม จากการถูกกระทำจากรัฐบาลทหารพม่า ขณะที่เว็บไซต์ของชาวม้งโดยส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการสร้างชุมชนชาวม้งบนอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ เว็บไซต์ชุมชนชาวม้งเหล่านี้ยังได้อำนวยความสะดวกในการจัดหาที่อยู่ทางอีเมลที่จะทำให้ชาวม้งจากที่ต่างๆ ได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อสร้างและขยายฐานความสัมพันธ์ของกลุ่มออกไป ในกรณีเช่นนี้ปรากฏว่า มีชาวม้งในประเทศไทยทั้งชายและหญิงรวมทั้งชาวม้งในต่างประเทศได้แนะนำตัวเองผ่านไปยังเว็บไซต์ดังกล่าวและนำไปสู่การขยายความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งขึ้นทั้งจากการแต่งงาน การได้พบญาติในแซ่สกุลเดียวกัน การออกค้นหาญาติในต่างแดน การขยายความสัมพันธ์ลักษณะนี้ในแง่หนึ่งได้ทำให้หนุ่มสาวชาวม้งในประเทศไทยหลายคู่ได้แต่งงาน และอพยพไปครองคู่ยังต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีชาวม้งจากยุโรปและอเมริกา โดยเฉพาะผู้ชายชาวม้งก็อาศัยเว็บไซต์และอีเมลเหล่านี้เพื่อค้นหาสาวชาวม้งจากประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศไทยเพื่อขอแต่งงานด้วย เป็นต้น

4. เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเป็นชาติพันธุ์และพลวัตข้ามพรมแดนความเป็นชาติ

4.1 เครือข่ายอินเทอร์เน็ตกับการต่อสู้ของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไต

จากความคิดของ Appadurai (1996) มองว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารได้ทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านการบริโภคสื่อ โดยเฉพาะภาพและเนื้อหาเรื่องราวที่ถูกบริโภคผ่านสื่ออย่างทางอินเทอร์เน็ตได้ทำให้จินตนาการและความรู้สึกของผู้คน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายหรือผู้ที่เคยรู้สึกห่างไกลกันกลับเชื่อมโยงถึงกันอย่างง่ายดาย ขณะที่บทความของ Adam (1997) ที่นำเสนอในช่วงต้นได้สะท้อนให้เห็นมุมมองที่กว้างขึ้นจากวิธีคิดทางสังคมศาสตร์ ผลพวงของการขยาย

เครือข่ายทางการสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มศักยภาพของการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่ม (O'Lear, 1997), หรือการสื่อสารกันทางอินเทอร์เน็ต (Froehling, 1999) ที่ช่วยให้องค์กรทางการเมืองและกลุ่มองค์กรรากหญ้าที่เคลื่อนไหวเรื่องสิ่งแวดล้อมและกลุ่มคนชายขอบทั้งหลายต่างใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการต่อสู้แย่งชิง และเปิดเสียงของตนเองที่สามารถข้ามพ้นอำนาจแห่งการควบคุมของรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างงานศึกษาของ Barney Warf and John Grimes (1997) ที่นำเสนอกลุ่มต่างๆ ได้ใช้พื้นที่นี้เพื่อต่อสู้แย่งชิงและตอบสนองต่อเป้าหมายทางการเมืองของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหว (Adam, 1997) กลุ่มผู้ไร้อำนาจต่อรองได้ใช้พื้นที่ของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นพื้นที่ข้ามพ้นรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง เป็นพื้นที่ของการต่อสู้แย่งชิงเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและผลประโยชน์ของกลุ่มตน

ด้วยมุมมองดังกล่าว เราอาจจะเข้าใจพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในลักษณะที่เสนอศักยภาพของการต่อต้านหรือการต่อสู้ในเชิงเทคนิควิธี (Natter & Jones, 1997: 149-151) ได้ เพราะว่าพื้นที่ดังกล่าวได้นำเสนอภาพที่ซับซ้อนและเนื้อหาต่างๆ ในสิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะคนชายขอบได้สร้างกระบวนการที่มีพลวัตและความหลากหลาย เพื่อต่อสู้กับการครอบงำและสร้างอัตลักษณ์ของตนในบริบทของสถานการณ์ที่แต่ละกลุ่มต้องประสบ (Natter & Jones, 1997: 150)

ในแง่นี้เอง ท่ามกลางบริบทความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในประเทศพม่า กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไตโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำทางการเมืองที่หลบหนีศึกสงครามออกจากพม่าไปยังประเทศโลกที่สาม อย่างเช่น กลุ่มเจ้าฟ้าผู้ปกครองเดิมและกลุ่มผู้นำที่อพยพลี้ภัยทางการเมืองไปอาศัยอยู่ในประเทศแคนาดา ยุโรป หรืออพยพมาอยู่ในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้ได้จัดตั้งองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกประเทศพม่า เพื่อเรียกร้องเสรีภาพและความยุติธรรมให้แก่ชาวไต กลุ่มองค์กรดังกล่าวได้ออกแบบเว็บไซต์ที่เน้นเนื้อหาในสองด้านไปพร้อมๆ กัน ก็คือ การเผยแพร่เนื้อหาสาระทั่วไปเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมความเชื่อของชาวไตเพื่อนำเสนอความเป็นไต ขณะที่อีกด้านเน้นหนักไปที่เนื้อหาสาระทางการเมืองเกี่ยวกับความขัดแย้งภายในประเทศพม่า การถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ และการใช้ความรุนแรงทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมของรัฐบาลทหารพม่าที่กระทำต่อชนกลุ่มน้อย ซึ่งเนื้อหาสาระทั้งหมดนั้นกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างเรียกร้องภายใต้ประเด็นการละเมิดต่อหลัก "สิทธิมนุษยชน" ขั้นพื้นฐาน ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นกระแสสำคัญให้ปรากฏต่อสาธารณชน

ยุทธวิธีที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อหาเสียงสนับสนุนต่อกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวก็คือ การสร้างสำนักข่าวเพื่อเผยแพร่ข้อมูลโดยตรงต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะผ่านการใช้อินเทอร์เน็ต ต่อมาสำนักข่าวได้ขยายและเผยแพร่ข่าวสารผ่านไปยังสื่ออื่นๆ เพื่อขยายผลของข่าวสารให้มีประสิทธิภาพและออกไปวงกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ การเน้นข่าวบนพื้นฐานของการละเมิดต่อ "สิทธิมนุษยชน" ได้ทำให้สื่อมวลชนทั่วโลกให้ความสนใจเพื่อที่จะกดดันต่อรัฐบาลทหารพม่าในเวลาต่อมา

ยุทธวิธีเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนจากกรณีรายงานไบออนูตซัมซิ่น ที่กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไตได้นำปรากฏการณ์ดังกล่าวเชื่อมโยงกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลทหารพม่า เพื่อนำเสนอต่อสาธารณชนผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและขยายผลไปสู่สื่อมวลชนต่างประเทศ ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อขยายผลทางการเมืองออกไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับต่างๆ มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เราอาจพบว่ารัฐบาลทหารพม่าปฏิเสธต่อรายงานที่เกิดขึ้นในท้ายที่สุด แต่กระบวนการเคลื่อนไหวจากการเผยแพร่ข่าวและรายงานขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไต ก็สามารถประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งในการทำให้สาธารณชน สื่อมวลชน และองค์กรต่างประเทศสามารถสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลทหารพม่า เพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบต่อกรณีที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ด้วยยุทธวิธีของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไตในการรายงานข่าวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จนขยายผลไปสู่การกดดันทางการเมืองระดับประเทศนั้นได้ทำให้ชาวไตสามารถเปิดเสียงที่ถูกปิดเงียบมายาวนานได้ปรากฏต่อสาธารณชนวงกว้าง เพื่อการต่อสู้ทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง จะเห็นได้ว่า ชาวไตและเรื่องราวความไร้มนุษยธรรมของรัฐบาลทหารพม่าที่กระทำการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานได้เริ่มปรากฏต่อสายตาสังคมวงกว้าง และเป็นที่รับรู้ต่อสื่อมวลชนทั่วไป ตลอดจนเรายังคงพบเห็นกระบวนการต่อสู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเรียกร้องเสรีภาพและความเป็นคนไตของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองในบริบทของความขัดแย้งกับรัฐบาลทหารพม่าอยู่จนถึงปัจจุบัน

4.2 ชุมชนมังบนอินเทอร์เน็ต

จากเว็บไซต์หลายเว็บไซต์ของชาวมังจำนวนหนึ่ง เราสามารถพบรูปแบบของชุมชนมังบนอินเทอร์เน็ตที่ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ มีการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พิธีกรรมความเชื่อ การนำเสนอเนื้อหาเหล่านี้ทั้งเพื่อเปิดตัวเองต่อสาธารณชนทั่วไปและทั้งบอกเล่าแก่คนมังเอง โดยเฉพาะเด็กมังรุ่นใหม่จากทั่วโลกที่ไปเติบโตในประเทศฝั่งตะวันตกและไม่รู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง นอกจากนี้ ลักษณะพิเศษของชุมชนมังบนอินเทอร์เน็ต ก็คือ การสร้างเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวมังจากทั่วโลกผ่านห้องสนทนาและห้องกระดานข่าว เพื่อพูดคุยในประเด็นต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งเนื้อหาสาระโดยทั่วไป การถามไถ่ข่าวคราวเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ เว็บไซต์เกี่ยวกับเรื่องมังเหล่านี้มักสื่อสารด้วยภาษามังและภาษาอังกฤษ บางเว็บไซต์ที่ถูกผลิตขึ้นในแถบเอเชียก็อาจจะใช้ภาษาอังกฤษ ภาษามัง และภาษาไทย ส่วนบางเว็บไซต์ออกแบบเพื่อสร้างชุมชนมังบนอินเทอร์เน็ตที่เสนอด้วยเนื้อหาสาระเฉพาะ เช่น การออกอากาศเพลง หนังสือ และเหตุการณ์ ขายสินค้าหัตถกรรม ผ้าทอ เครื่องดนตรี และการประกวดหนุ่มสาวชาวมัง

การพิจารณากรณีของชุมชนมังบนอินเทอร์เน็ตนั้น เราอาจจะใช้แนวคิด 'mediascape' ของ Apparudai (1996) ที่เสนอว่า 'mediascape' คือ ศักยภาพและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมปัจจุบันที่สามารถผลิตและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มคนหรือปัจเจก

บุคคลได้มากขึ้นเรื่อยๆ พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังเป็นรูปแบบหนึ่งของ mediascape ที่เปิดทางให้มนุษย์สามารถจินตนาการถึงความเป็นเพื่อน, ความเป็นชาติและความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันผ่านความเข้มข้นของเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่ไร้รัฐ คนพลัดถิ่นหรือคนที่ไม่มีติดยึดกับพื้นที่ที่ต้องเคลื่อนย้ายและถูกทำให้เคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา กลุ่มคนเหล่านี้เริ่มที่จะจินตนาการและรู้สึกถึงสิ่งต่างๆ ร่วมกันในฐานะที่เป็นชุมชนเดียวกันผ่านพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น ชาวม้งที่อยู่ในลอนดอนหรือฟิลาเดเฟียหรือที่ใดก็ตามสามารถที่จะใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และสร้างชุมชนแห่งจินตนาการบนอินเทอร์เน็ตได้

ความคิดเกี่ยวกับ mediascape อาจนำไปเทียบเคียงกับความคิดของ Akil Gupta and James Ferguson (1999) ที่ว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนพลัดถิ่นหรือคนไร้รัฐที่เคลื่อนไหวไปมาไม่หยุดนิ่ง หรือติดยึดกับพื้นที่ได้เริ่มทำให้เส้นแบ่งระหว่างพื้นที่ที่ติดยึดกับพื้นที่ที่ว่าง "ตรงนี้" กับ "ที่นั่น" เริ่มไม่ตายตัวหยุดนิ่งบนความหมายเดียว ในแง่นี้ แม้ว่าในทางภูมิศาสตร์เราอาจจะมีเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐชาติสองฝั่งชัดเจนซึ่งเป็นเขตแดนที่ติดยึดกับพื้นที่ที่ตายตัวอย่างชัดเจน และแม้ว่ารัฐชาติสมัยใหม่จะมีพลังมหาศาลในการทำให้คนไร้รัฐ คนพลัดถิ่นหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างจมหายไปกับความเป็นชนชาติเดียวภายใต้อุดมการณ์รัฐชาติสมัยใหม่ แต่ในบริบทที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมเพิ่มสูงขึ้นอย่างมองเห็นได้ชัด คนพลัดถิ่นหรือกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายแบบไม่ยึดติดตายตัวกับพื้นที่เหล่านี้ ได้เริ่มทำให้เส้นแบ่งเขตแดนทั้งในทางภูมิศาสตร์และในทางวัฒนธรรมเริ่มพร่าเลือนลงด้วย พลังอำนาจของรัฐชาติสมัยใหม่ในการผสมกลมกลืนผู้คนเหล่านี้เริ่มพร่าเลือนลงด้วย ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถจะต่อรอง และสร้างสรรค์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของตนเองขึ้นมาได้ ในแง่นี้เอง พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐข้ามพรมแดนอำนาจรัฐได้ในระดับหนึ่ง ได้ถูกคนพลัดถิ่นและคนที่เคลื่อนย้ายไม่ยึดติดกับพื้นที่ใช้และบริบทที่เชื่อมโยงขยายผลไปสู่ความสัมพันธ์อื่นๆ ได้อย่างชัดเจน

เว็บไซต์และเนื้อหาทางวัฒนธรรมของชุมชนม้งที่ถูกเสนอผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทที่ปัจจุบันชาวม้งกลายเป็นผู้พลัดถิ่นไกลห่างจากเครือญาติที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายไปทั่วโลก ชาวม้งผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ได้อาศัยพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นพื้นที่ที่ข้ามพรมแดนความเป็นชาติได้ในระดับหนึ่งในการติดต่อสื่อสาร เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและจินตนาการแห่งความเป็นชุมชนม้งร่วมกัน ตลอดจนสามารถสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ผลิตความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอาไว้ผ่านพื้นที่ดังกล่าว

5. ประเด็นข้อถกเถียง

จากการนำเสนอกรณีตัวอย่างทั้งสองกรณีในการใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งเพื่อตอบโต้ต่อรัฐบาลทหารพม่าในบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และทั้งเพื่อสร้าง

ชุมชนในจินตนาการร่วมกัน เราอาจพิจารณาทั้งสองกรณีนี้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่ข้อถกเถียงในมิติอื่นๆ ได้มากขึ้น ซึ่งในบทความนี้ขอเสนอข้อถกเถียงดังนี้

1. กรณีขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทกับชุมชนม้งบนอินเทอร์เน็ตมีความคล้ายคลึงกันในการณียุทธวิธีที่ใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ข้ามพรมอำนาจของความเป็นชาติได้ในระดับหนึ่ง ดังที่ Akil Gupta and Jame Ferguson (1999) เสนอว่า กลุ่มผู้อพยพ ผู้พลัดถิ่นและผู้ที่ไม่มั่นคงที่ไม่มั่นคงกับพื้นที่ได้อาศัยพื้นที่ของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในบริบทที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารมีมากขึ้นในการข้ามพรมความเป็นชาติสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มในความพยายามจะสร้างวัฒนธรรมและกลุ่มทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์และวัฒนธรรมของตน (Wilson & Donnan, 1999). ไม่ว่าจะเป็นจุดประสงค์ทางการเมืองและผลประโยชน์ในความหมายกว้างทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น วัฒนธรรมของกลุ่มคนไร้รัฐ คนพลัดถิ่นที่ไม่ติดยึดหรือถูกทำให้ไม่ติดยึดกับพื้นที่ได้แสดงศักยภาพในการปรับตัวต่อรัฐ เพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มตนบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เริ่มต้นจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ขยายไปสู่ความสัมพันธ์บนพื้นที่อื่นๆ ดังกรณีของชาวม้งเริ่มต้นในพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและขยายไปสู่ความสัมพันธ์อื่นๆ หรือกรณีของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทที่เสนอยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตขยายผลสู่สื่ออื่นๆ เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า

2. สำหรับกรณีองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไท การต่อสู้ขององค์กรทางการเมืองชาวไทโดยใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้วขยายผลไปสู่สื่อมวลชนสากล เพื่ออาศัยนานาชาติกดดันรัฐบาลทหารพม่าในระดับสังคมวงกว้างมากขึ้น ถือเป็นยุทธวิธีการต่อสู้ทางการเมืองที่อาจจะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ อาจพิจารณาประเด็นหลักๆ เพื่อให้เกิดข้อถกเถียงต่อไปดังนี้คือ องค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไทได้ใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเผยแพร่ข่าวสาร และขยายผลไปสู่สื่อมวลชนระดับสากลได้สำเร็จ โดยในแง่เนื้อหานั้นองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทได้เชื่อมโยงการกระทำของรัฐบาลทหารพม่าเข้ากับประเด็นการละเมิด “สิทธิมนุษยชน” ที่สังคมวงกว้างในปัจจุบันกำลังให้ความสำคัญอย่างมาก และได้พยายามชี้ให้สาธารณชนมองเห็นความไร้มนุษยธรรมของรัฐบาลทหารพม่า จนสามารถกดดันให้รัฐบาลทหารพม่าเปิดให้มีการตรวจสอบจากองค์กรระดับสากล กระบวนการตรวจสอบรัฐบาลทหารพม่าที่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลทหารพม่าได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไทประสบความสำเร็จทางการเมืองในการเคลื่อนไหว เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่าในบริบทของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ได้

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเคลื่อนไหวขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไทที่สามารถผลักดันให้เกิดกระบวนการตรวจสอบรัฐบาลทหารพม่าในระดับสากล แต่ปรากฏว่ากลุ่ม Shan Human

Rights Foundation (S.H.R.F.), และ กลุ่ม Shan Women Action Network (SWAN) ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการเคลื่อนไหวเรื่อง "ใบอนุญาตข่มขืน" ในประเทศไทยกลับต้องปิดตัวลง ทั้งสองหน่วยงานต่างถูกคุกคามความปลอดภัยจากหน่วยงานรัฐจากประเทศไทย กรณีดังกล่าวอาจจะสะท้อนให้เห็นว่า แม้กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไตสามารถเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องในระดับสากลและการใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็สามารถข้ามพรมแดนอำนาจรัฐชาติได้ในระดับหนึ่ง แต่อำนาจของรัฐชาติในพื้นที่ที่ยังปฏิบัติการได้อย่างมีพลังโดยเฉพาะในพื้นที่จริงบนความสัมพันธ์กับประเทศพม่า เรากลับพบว่าบนผลประโยชน์ที่ซับซ้อนทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศได้นำไปสู่การใช้อำนาจรัฐที่ยังคงรุนแรงและมีอาจข้ามพ้นไปได้ทั้งหมด

ในแง่หนึ่ง บทความนี้จึงต้องการตั้งประเด็นคำถามต่อกรณีขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไตเพื่อให้เกิดข้อถกเถียงที่ว่า ประเด็นแรก การเสนอข่าวที่ใช้พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้วขยายผลไปสู่สื่อและสาธารณชนวงกว้างโดยเชื่อมโยงประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลทหารพม่าในสายตาของสังคมวงกว้างนั้น กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไตสามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวในการทำให้ตัวเองปรากฏ (visibility) ต่อสายตาสาธารณชนได้อย่างสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ในสถานการณ์การเมืองเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic politic) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติที่แข็งแกร่งนั้น การเปิดพื้นที่การต่อสู้เพื่ออิสระของตน หมายถึงควรจะต้องหลุดไปจากการครอบงำของรัฐด้วยความสามารถในการผลิตความหมายใหม่ และการทำให้อำนาจรัฐหนึ่งได้ในระดับหนึ่ง แต่จากกรณีขององค์กรทางการเมืองชาวไต ทั้งอำนาจของรัฐไทยและรัฐบาลทหารพม่าทั้งสองรัฐชาติยังสามารถปฏิบัติการการครอบงำได้อย่างมีพลังในหลายพื้นที่ เช่น การคุกคามความปลอดภัย การยังคงหยิบภาพด้านลบของชาวไตในฐานะชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเถื่อนสงครามและยาเสพติดมาผลิตซ้ำเพื่อลดทอนความเป็นมนุษย์ลงไป เป็นต้น ดังนั้น กลุ่มองค์กรชาวไตจะหาอะไรเพื่อทำให้หลุดออกไปจากการครอบงำของรัฐ ชาวไตจะสร้างกระบวนการต่อสู้อย่างต่อเนื่องอย่างไร เพื่อทำให้อำนาจของรัฐหนึ่งและสามารถผลิตความหมายใหม่ที่พ้นไปจากการกักขังของรัฐได้ดังเช่นที่ชาวปกากะญอผลิตภาพ "ผู้รักษาป่า" แทนภาพ"ชาวเขาทำลายป่า" (ยศ, 2545) นอกจากนี้ แม้กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวไตจะใช้ประเด็นจากการละเมิด "สิทธิมนุษยชน" เป็นประเด็นหลักในการใช้เป็นพื้นที่ในการต่อสู้เพื่อให้ตัวเองปรากฏต่อสายตาสาธารณชน แต่เราจะขยายจากประเด็นดังกล่าวไปสู่ประเด็นอื่นๆ อย่างไร เพื่อท้าทายกำแพงแห่งอำนาจของรัฐบาลทหารพม่าลง ประเด็นที่สอง ภายใต้ปฏิสัมพันธ์บนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศและกระบวนการธุรกิจข้ามชาติทั้งจากกลุ่มธุรกิจการเมืองในประเทศไทย จีนและกลุ่มประเทศตะวันตกได้เข้าไปลงทุนทำธุรกิจการค้ามากขึ้นในพม่า ในสถานการณ์เช่นนี้รัฐบาลทหารพม่าจำเป็นต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองเพื่อเข้าร่วมตอบสนองต่อผลประโยชน์ดังกล่าวในอนาคต ในแง่นี้เป็นไปได้หรือไม่ที่การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งชาวไตและชนกลุ่มน้อย

อื่นๆ จะประเมินสถานการณ์ในอนาคต เพื่อค้นหาพื้นที่ที่ข้ามพ้นอำนาจของชาติและพื้นที่แห่งการต่อสู้ เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการเคลื่อนไหวต่อไป และ ประเด็นที่สาม แม้ว่าในอดีตชาวไตจะมีรัฐเป็นของตนเองในลักษณะของการปกครองแบบเมืองที่มี "เจ้าฟ้า" เป็นผู้ปกครองที่เป็นอิสระแต่ละเมือง แต่การเคลื่อนไหวขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไตในปัจจุบันได้พยายามจะสร้าง "ชาติพันธุ์รัฐ" (ethnostate) (Rajah, 1990) ขึ้น โดยรูปแบบการสร้างชาติพันธุ์รัฐนั้นไม่แตกต่างไปจากรูปแบบการสร้างรัฐชาติภายใต้อุดมการณ์รัฐชาติสมัยใหม่ (nation state) โดยใช้ภาษาเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้ภาษา สัญลักษณ์ของธงชาติ เน้นแนวคิดทางการเมืองเพื่อการสร้างชาติจากการสู้รบ และเน้นการติดยึดกับพื้นที่ที่ตายตัวและความหมายทางวัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง เพื่อสร้างความเป็นชาติได้ร่วมกัน ภายใต้วิธีการสร้างอุดมการณ์ชาติพันธุ์รัฐได้ลักษณะนี้ ขณะที่พื้นที่แห่งการปฏิบัติการของรัฐชาติสมัยใหม่ทั้งรัฐบาลทหารพม่าและรัฐไทยยังคงปฏิบัติการได้อย่างทรงพลังในหลากหลายพื้นที่ และยังคงเป็นเสาหลักอันแข็งแกร่งที่มีพลังมหาศาลนั้น กลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวชาวไตจะสามารถสร้างชาติพันธุ์รัฐได้อย่างไร

ดังที่ Ananda Rajah (1990) ได้เคยตั้งคำถามต่อชาติพันธุ์รัฐกะเหรี่ยง กลุ่มที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนระหว่างรัฐไทยกับรัฐบาลพม่าที่ยังทรงพลังมหาศาล เขาพบว่าในบริบทของการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกับรัฐบาลทหารพม่าเพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐกะเหรี่ยงนั้น ในด้านหนึ่ง องค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวกะเหรี่ยงซึ่งจัดตั้งอยู่บนฐานความคิดทางการเมืองได้ประชาสัมพันธุ์เพียงแนวคิดทางการเมืองต่อชาวกะเหรี่ยง และจำแนกแยกแยะชาวกะเหรี่ยงออกเป็น 2 กลุ่มหลักคือ ชาวกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาคริสต์กับชาวกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธ โดยไม่ได้ตระหนักถึงเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์เฉพาะของแต่ละกลุ่ม องค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญกับชาวกะเหรี่ยงนับถือศาสนาคริสต์ และใช้กลุ่มคนเหล่านี้เพื่อสร้างฐานอำนาจรัฐกะเหรี่ยงขณะที่เพิกเฉยต่อกลุ่มคนกะเหรี่ยงชาวพุทธในประเทศไทย การประเมินสถานการณ์ดังกล่าว ได้สร้างผลกระทบในการแยกกลุ่มคนชาวกะเหรี่ยงระหว่างพรมแดนออกจากกันไปโดยปริยาย ขณะที่อีกด้านหนึ่งชาวกะเหรี่ยงนับถือศาสนาพุทธในไทยได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐชาติไทยยังคงมีพลังอำนาจมหาศาลในการสร้างความกลมกลืนต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ชาวกะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มแม้จะเป็นชาวกะเหรี่ยงเหมือนกัน แต่กลับมีประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนย้าย และการดำรงวิถีชีวิตในช่วงเปลี่ยนผ่านในประเทศไทยที่แตกต่างกันมายาวนาน ซึ่งความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ดังกล่าว ได้ทำให้เกิดคำถามที่ว่าชาติพันธุ์รัฐจะหาจุดร่วมกันอย่างไร และจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างไรในบริบทของการต่อสู้กับรัฐชาติไทยและพม่าที่ยังคงทรงพลังมหาศาล

สำหรับกรณีของชาวไตนั้น เราจะพบว่า ชาวไตมีประวัติศาสตร์ในการอพยพโยกย้ายเข้ามาในประเทศไทยหลากหลายช่วง และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและรัฐไทยในหลากหลายรูปแบบในช่วงเวลาที่

แตกต่างกัน ปัจจุบัน เราจะพบชาวไตอาศัยกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ในเขตภาคเหนือตอนบนเป็นหลัก

ซึ่งตรงนี้เองมีความเป็นไปได้หรือไม่ที่คนกลุ่มไตที่หลากหลายเหล่านี้จะมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์กับกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวไต เพื่อเรียกร้องแผ่นดินแห่งชาติพันธุ์รัฐหรือในอีกทางหนึ่ง จะเป็นไปได้หรือไม่ที่การเกิดชุมชนการรวมกลุ่มของชาวไตเพื่อสร้างชาติพันธุ์รัฐจะไม่ติดขัดกับพื้นที่จริง แต่เป็นชาติพันธุ์รัฐที่ข้ามพรมแดนอำนาจแห่งชาติในพื้นที่จริงไปได้

3. สำหรับกรณีชุมชนชาวม้งบนอินเทอร์เน็ตนั้น เราอาจจะได้พบเห็นชุมชนอื่นๆ อันหลากหลายในฐานะที่เป็นชุมชนแห่งจินตนาการ อย่างเช่น ชุมชนชาวเผ่าที่สาม ชุมชนวิชาการ ฯลฯ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต ซึ่งบางชุมชนอาจจะขยายผลไปสู่ความสัมพันธ์อื่นๆ หรือบางชุมชนอาจจะหยุดความสัมพันธ์ไว้ที่พื้นที่อินเทอร์เน็ต ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบริบทของการเกิดขึ้นและเป้าหมายของแต่ละชุมชน แต่จากกรณีของชุมชนชาวม้งบนอินเทอร์เน็ตนั้น ในแง่หนึ่งสถานการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้พวกเขาจะดำรงชีวิตอยู่ห่างไกลกันในแ่งระยะทางและพื้นที่ แต่พื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคมแห่งหนึ่งมีความสามารถในการเชื่อมโยง และร้อยความสัมพันธ์ที่ไกลห่างให้เชื่อมโยงถึงกันได้อย่างสะดวกมากขึ้น และความสัมพันธ์เหล่านี้มิได้เกิดขึ้นเพียงบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตเท่านั้น แต่พวกเขายังได้ขยายเครือข่ายความสัมพันธ์และสร้างความเป็นปึกแผ่นจากสายสัมพันธ์เหล่านี้ให้เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังเช่นการติดต่อกับญาติที่จากกันไปนาน การแต่งงาน หรือการพบรักกันบนอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากกรณีชุมชนชาวม้งบนอินเทอร์เน็ตนั้นก็อาจมีข้อพิจารณาที่นำไปสู่ประเด็นข้อถกเถียงได้ดังนี้คือ ประการแรก หากจะย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ของชาวม้งนั้น การเดินทางข้ามแดนถือเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมชาวม้งที่นับเนื่องมายาวนาน ไม่ว่าจากระบบการผลิตแบบทำไร่ย้ายที่ การอพยพโยกย้ายจากภัยสงครามและการสู้รบ ฯลฯ การเดินทางของชาวม้งได้อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงชาวม้งในที่ต่างๆ เข้าด้วยกัน สำหรับชาวม้งแล้ว การเดินทางข้ามพรมแดนต่างเกิดขึ้นมายาวนานในประวัติศาสตร์ของพวกเขา แต่ในปัจจุบันพรมแดนรัฐชาติกลับกลายเป็นสิ่งขัดขวางการข้ามผ่านและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างอิสระของชาวม้ง ดังนั้น การเปิดขึ้นของเทคโนโลยีการสื่อสารและกระแสโลกาภิวัตน์อาจเป็นหนึ่งในโลกที่สำคัญ ที่เข้ามาช่วยสนับสนุนกระบวนการเดินทางเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนที่มีมาที่ยาวนาน และกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้กระบวนการดังกล่าวมีความหลากหลายมากขึ้น (ประสิทธิ์, 2545) ในแง่นี้เอง การที่ชาวม้งสร้างชุมชนแห่งจินตนาการขึ้นบนอินเทอร์เน็ตก็เป็นหนึ่งในรูปแบบของการเดินทางข้ามพรมแดนของชาวม้ง และพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็เป็นกลไกหนึ่งที่ใช้ไปสนับสนุนกระบวนการทางวัฒนธรรมของชาวม้งให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่วน ประการที่สอง เราอาจจะตั้งข้อสังเกตต่อการกลุ่มคนที่เข้าไปใช้พื้นที่อินเทอร์เน็ตเพื่อการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้ โดยจะพบข้อจำกัดที่เกิดขึ้นหลายประการในความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต

ด้านหนึ่งคือ ผู้ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นเพียงคนบางกลุ่มที่มีทุนและปัจจัยทางเศรษฐกิจมากพอ ไม่ว่า ทุนทางการเงิน การศึกษา ความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อที่จะเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ได้อย่างไม่ยากมากนัก ขณะที่อีกด้านหนึ่งผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่นี้ต้องการจะตอบสนองต่อผลประโยชน์ของตนเอง อย่างเช่น หนุ่มสาวมั่งคั่งหาคนรักชาวมั่งเพื่อแต่งงานด้วย เป็นต้น ในแง่หนึ่งนี้อาจจะนำไปสู่การพิจารณาจำแนกแยกแยะ หรือวิเคราะห์ชุมชนมั่งบนอินเทอร์เน็ตบนพื้นฐานของการจำแนกชาวมั่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น บนพื้นฐานของชนชั้น ความสัมพันธ์ทางสังคม และผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่นับวันมีความซับซ้อนมากขึ้น และเข้าใจต่อบริบทของสถานการณ์ที่มีเงื่อนไขเฉพาะเจาะจง 3มากกว่าที่จะพยายามมองเห็นชุมชนชาวมั่งบนอินเทอร์เน็ตในมิติที่แสดงศักยภาพแห่งความเป็นชุมชนแห่งจินตนาการเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ชุมชนชาวมั่งในจินตนาการอาจเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขบางประการ ดังเช่น ชาวมั่งเฉพาะกลุ่มที่มีศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เป็นต้น

บรรณานุกรม

ประสิทธิ์ ลีปรีชา

2545 เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ : กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใน ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บก.)

สังคมศาสตร์ข้ามพรมแดน วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1

ยศ สันตสมบัติ

2545 พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับ
กระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชน ในประเทศโลกที่สามภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Adams, Paul C. and Barney Warf.

1997 Introduction: Cyberspace and geographical space. *The Geographical Review*. Vol 87 no2. p. 139-45.

Agamben, Giorgio.

1998 *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. California: Stanford University Press.

Anderson, B.

1983 *Immagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*. London:Verso.

Appadurai, Arjun

1996 *Modernity at Large; Cultural Dimension of Globalization*. Minneapolis and London: University of Minnesota Press.

Barney Warf and John Grimes

1997 Counterhegemonic Discourses and the Internet. In *Geographical Review*. Vol. 87 (2), pp. 259-274

Chao, Tzang Yawngghwe

1987 *The Shan of Burma: Memoirs of a Shan Exile*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Fischer, Michael M. J.

1999 Emergent forms of life: anthropologies of late or postmodernities. *Annual Review of Anthropology*. Vol. 28 p. 455-78

Geddes, W.R.

- 1976 *Migrant of the Mountain: the Cultural Ecology of the Blue Miao of Thailand*. Clarendon Press, Oxford.

Gupta, Akhil & Ferguson, James

- 2000 *Beyond 'Culture' : Space, Identity and the Politic of Difference*. In Akhil Gupta & James Ferguson (eds.) *Culture, Power And Place; Exploration in Critical Anthropology*. Durham and London: Duke University.

Keyes, F. Charles

- 1994 *The Nation-State and the Politic of Indigenous minorities: Reflections on Ethnic Insurgency in Burma*. Paper prepared for a conference on " Tribal Minorities and the State" Organized by the Harry Frank Guggenheim Foundation in Istanbul, February 21-25.

Milne, Mary Lewis.

- 1970 *Shan at Home*. New York: Paragon Book Reprint Corp.

Mottin, Jean

- 1980 *The History of The Hmong (Mao)*. Bangkok: Rung Ruang Ratana Printing.

Natter, Wolfgang & Jone, P. John

- 1997 "Identity, Space and other Uncertainties" In George Benko and Ulf Strohmayer (eds.) *Space and Social Theory: Interpreting Modernity and Postmodernity*. Oxford: Blackwell Publisher.

O'Lear, Shannon

- 1997 *Electronic Communication and Environmental Policy in Russia and Estonia*. In *Geographical Review*. Vol. 87 (2), pp. 275-290

Prasit Leepreecha

- 2001 *Kinship and Identity among Hmong in Thailand*. A dissertation for the degree of Doctor of Philosophy; University of Washington.

Rajah, Ananda

- 1990 "Ethnicity, Nationalism and the Nation-State: the Karen in Burma and Thailand" In Gehan Wijeyardence (ed) *Ethnic Groups Across National Boundaries in Mainland Southeast Asia*. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies.

SHRF. The Shan Human Rights Foundation

2002 **License to Rape; the Burmese Military Regime's Use of Sexual Violence in the Ongoing War in Shan State.** Chiang Mai: SHRF and SWAN organizations.

Smith, A. Marc & Peter Kollock (eds.)

1998 **Communities in Cyberspace.** New York: Routledge.

Tapp, Nicholas

1986 **Hmong of Thailand: opium People of the Golden Tringle.** Anti-Slavery Society
Indigenous People and Development Series; Repoert No.4

Thongchai Winichakul

1994 **Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation.** Chiang Mai: Silkworm Books.

Wilson, Thomas and Donnan, Hasting

2001 "Nation, State and Identity at International Borders" In Wilson, Thomas and Donnan, Hasting (eds.) **Borders Identities: Nation and State at International Frontiers.** Cambridge: Cambridge University Press.

Other Sources

www.shanworld.com
www.shanland.org
www.hmongchat.com
www.misshmong.com
www.geocities.com/hmongthailand.html
www.hmoobvwj.com
www.Suabhmongradio.com
www.pebhmong.com
www.Hmongnet.org
www.Hmongstudies.org
www.hmoob.com

การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ประสิทธิ์ ลิปรีชา

การที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 4,000 ปี ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเหลืองทางภาคตะวันออกของประเทศจีน แล้วอพยพลงมาทางทิศใต้เข้าสู่ภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว พม่า และไทย อันเป็นผลจากการถูกแย่งชิงพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินกับการครอบงำทางวัฒนธรรมจากชาวจีน (ฮั่น) มาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ชาวม้งได้พยายามสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง โดยกระทำผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับการแย่งชิงกษัตริย์กันระหว่างม้งกับจีน การแสดงผ่านรายละเอียดในพิธีศพ และคำเปรียบเปรยในชีวิตประจำวัน เป็นต้น บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอว่า การที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีตัวหนังสือเขียนเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ของตนเอง กับการที่ได้ทำสงครามต่อต้านผู้รุกรานชาวจีนมานาน และในที่สุดถูกผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์จากประเทศจีน ทำให้ชาวม้งสร้างและแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองผ่านกลไกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เป็นหลัก โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เนื้อหารายละเอียดที่น่าสนใจในบทความนี้เป็นผลจากการเก็บข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาในชุมชนม้งจังหวัดน่าน ตาก เชียงใหม่และเพชรบูรณ์

1. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ Identitas เดิมใช้คำว่า idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (the same) อย่างไรก็ตาม โดยพื้นฐานทางภาษาอังกฤษแล้วอัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกัน คือความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความหมายความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกัน ระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอง คือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง (Jenkins 1996: 3-4) นอกจากนั้นแล้ว เจนกินส์ยังชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความไม่พลวัตรอยู่ตลอดเวลา (Jenkins 1996: 4) ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของเบอร์เจอร์และลักแมนที่ว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมีความคงที่ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Berger & Luckmann, 1967: 173) กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจ และการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือเป็นการก่อก่อปรี่ขึ้นและดำรงอยู่ที่เรารับรู้

เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆ ด้วย

อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับปัจเจก (Individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective) ในระดับปัจเจก บุคคลคนหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ และศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้นย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย ฉะนั้น เมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกันซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่นๆ

การศึกษาและข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) เริ่มมาตั้งแต่ปลายช่วงทศวรรษ 1950 ต่อต้นทศวรรษ 1960 โดยนาโรลล์ (Naroll 1964) นำเสนอว่า แต่ละกลุ่มชนมีลักษณะและรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะ (Cultural Traits) ที่เป็นของตัวเองในการบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ และเกียตซ์ (Geertz 1973) นำเสนอว่าความเป็น Primordial Attachments ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้นว่า ความผูกพันของระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นลักษณะของภาพนิ่ง ในขณะที่ลีช (Leach 1954) และบาร์ธ (Barth 1969) ชี้ให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของกลุ่มคนและวัฒนธรรม โดยให้ความเห็นว่าแม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม แต่คนก็สามารถข้ามไปข้ามมาระหว่างวัฒนธรรมได้ นอกจากนั้นแล้วเมอร์มอน (Moerman 1965, 1968) ยังพบว่าคนที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ จะบอกว่าตัวเองเป็นใครนั้นต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม งานเขียนของคายส์ (Keyes 1976) นำเสนอว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (Shared descent) ตัวอย่างเช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วคายส์ยังได้ขยายบริบทความความสัมพันธ์ และการปรับเปลี่ยนความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กว้างออกไปกว่างานของคนอื่นๆ นั่นคือการพิจารณาถึงอิทธิพลของรัฐบาลสมัยใหม่ (Keyes 1979, 1981) ดังนั้น บทความชิ้นนี้จึงเป็นการนำเอาแนวความคิดของคายส์และคนอื่นๆ มาปรับใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยมองผ่านพิธีกรรม เรื่องเล่า ตำนาน บทเพลง และอื่นๆ ที่ปฏิบัติกันในชีวิตประจำวันของชาวม้งในประเทศไทย

2. ประวัติศาสตร์และการกระจายตัวของม้ง

ม้ง (Hmong/ Hmoob) เป็นชื่อที่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ภาคเหนือของพม่า ลาว เวียดนาม ไทย และในประเทศตะวันตกใช้เรียกตนเอง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศจีนนั้นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ "ม้ง" มักจะถูกใช้อย่างสับสนกับ "แม้ว" หรือ "เหมียว"¹ ซึ่งภายใต้นโยบายการจัดแบ่งกลุ่มชนชาติของรัฐบาลจีนนั้น ม้งเป็นเพียงกลุ่มย่อยหนึ่งที่ถูกรวมเข้าไว้ในกลุ่มชนชาติเหมียว (Cheung 1996, Diamond 1995, Geddes 1976 และ Harrell 1995) แม้ว่า

ตารางที่ 1. การกระจายตัวของประชากรม้งในประเทศไทย

จังหวัด	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
เชียงราย	52	3,592	12,923	12,537	25,460
ตาก	48	3,305	12,448	11,417	23,865
น่าน	32	2,396	11,093	11,150	22,243
เชียงใหม่	54	2,089	9,242	9,030	18,272
เพชรบูรณ์	16	1,307	5,997	6,164	12,161
พิษณุโลก	8	845	3,144	3,162	6,306
พะเยา	12	797	2,930	3,179	6,109
แม่ฮ่องสอน	16	408	2,124	1,937	4,061
กำแพงเพชร	7	399	1,642	1,568	3,210
แพร่	4	212	1,073	1,017	2,090
ลำปาง	5	138	517	500	1,017
เลย	1	120	397	411	808
สุโขทัย	3	96	339	359	698
รวม	266	15,704	63,869	62,431	126,300

ที่มา: สถาบันวิจัยชาวเขา 2541

¹ คำว่า "แม้ว" หรือ "เหมียว" โดยรากศัพท์แล้วแปลว่า ต้นข้าวอ่อน นม และพืชพิษกับพิษนา ซึ่งหมายถึง ลูกของแผ่นดินและคนพื้นเมืองที่แต่เดิมทำนาเป็นหลัก แต่ในระยะต่อมาถูกนำมาใช้ในลักษณะของการดูถูกทางชาติพันธุ์ โดยการผูกเข้ากับเสียงร้องของแมว และแสดงนัยยะของความเป็นคนป่าเถื่อน คำดังกล่าวเริ่มปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์จีนภายใต้ชื่อ เหมียวหมิน หยูเหมียว หรือชานเหมียว ซึ่งเป็นการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซีและแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง) เมื่อประมาณสองพันสองร้อยปีก่อนคริสตกาล

จะมีการแบ่งกลุ่มย่อยของชนชาติเหมียวออกเป็นหลายกลุ่มตามบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่นักมานุษยวิทยาได้สรุปตามชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เรียกตัวเองและตามกลุ่มภาษาเอาไว้ว่าชนชาติเหมียวประกอบไปด้วยสามกลุ่มหลักๆ คือกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า "กอซัง" (Qhov Xyooj) "ฮมู่" (Hmub) หรือ "ฮม้อ" (Hmob) และกลุ่ม "ม้ง" (Hmoob) (Diamond 1995 และ Schein 1986) เฉพาะในมณฑลยูนนานนั้นกลุ่มที่เรียกตัวเองว่าม้งยังแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มย่อยด้วยกัน คือ ม้งเดือ (Hmoob Dawb) ม้งจั่ว (Moob Ntsuab) ม้งซ้อ (Moob Swb) ม้งเป (Hmoob Peg) ม้งเซา (Hmoob Xauv) ม้งซัว (Hmoob Sua) ม้งปัว (Hmoob Pua) โดยแต่ละชื่อดังกล่าวมีที่มาจากสถานที่อยู่อาศัยและชื่อผู้นำของเขาในอดีต แต่ในปัจจุบันนักวิชาการและชาวบ้านเองมักจะนำเอาความแตกต่างของสำเนียงภาษาพูดและเครื่องแต่งกายมาเป็นเครื่องจำแนก สำหรับในประเทศไทยนั้นม้งมีเพียงสองกลุ่มย่อย คือ ม้งขาว หรือที่เรียกตัวเองว่า ม้งเดือ (Hmoob Dawb) และม้งดำ หรือม้งเขียว หรือบางทีก็รู้จักกันในชื่อว่าม้งน้ำเงิน แต่พวกเขาเรียกตัวเองว่าม้งจั่ว (Moob Ntsuab)

ตามประวัติศาสตร์จีน แหล่งกำเนิดของชนชาติเหมียวมีความสัมพันธ์กับ "ชนชาติเหมียว" และ "หนานหนาน" ในยุคดึกดำบรรพ์ คือตั้งแต่เมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน นักประวัติศาสตร์จีนสันนิษฐานว่าบรรพบุรุษชาวเหมียวหรือม้งน่าจะมาจากสัมพันธ์มิตรชนเผ่าที่เรียกตัวเองว่า "จิ่วลี่" ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ราบภาคตะวันออกของจีน บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำแยงซี โดยมีจิ่ว (Chi You/ Txiv Yawg) เป็นหัวหน้า แต่จิ่วถูกหวังตี้ (Huang Di) ผู้นำสัมพันธมิตรชนเผ่าอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเข้าใจกันในปัจจุบันว่าเป็นบรรพบุรุษของคนจีน นำกองกำลังมาจากทางตอนบนของลุ่มแม่น้ำเหลืองเข้าโจมตีและเข้าครอบครองพื้นที่ดังกล่าว จากนั้นชาวเหมียวหรือม้งจึงอพยพลงทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เข้าสู่บริเวณทะเลสาบต่งตึง (Dong Ting) ทะเลสาบโปยาง (Po Yang) แล้วค่อยๆ เคลื่อนเข้าสู่มณฑลเสฉวน กุ้ยโจวและยูนนานในที่สุด

ผลพวงจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ กับการรุกรานของชาวมองโกล ชาวแมนจูและชาวฮั่น ทำให้เกิดสงครามระหว่างม้งกับผู้รุกรานเหล่านี้ครั้งแล้วครั้งเล่า นอกจากนั้นแล้วนโยบายการสร้างรัฐชาติและการขูดรีดภาษีจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ทำให้ชาวม้งทนไม่ได้และลุกขึ้นก่อการกบฏหลายครั้งในประวัติศาสตร์จีน แต่แต่ละครั้งได้รับการปราบปรามอย่างหนัก โดยเฉพาะกบฏไถ่ผิง กบฏธงแดง-ธงขาว (ค.ศ. 1856-1872) และกบฏฮ่อธงดำนันส่งผลโดยตรงต่อการอพยพของชาวม้งจากประเทศจีนเข้าสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว ไทยและพม่า ในส่วนของดินแดนล้านนาหรือภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นเข้าใจว่า ชาวม้งเริ่มอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งระหว่างช่วงต่อคริสต์ทศวรรษ 1800 และ 1900 โดยในปีคริสต์ศักราช 1929 พบว่ามีคนม้งตั้งหมู่บ้านอยู่ในจังหวัดตากแล้ว (Bernartzik 1970, Geddes 1976 และ Mottin 1980)

การกระจายตัวของชาวม้งไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลกนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองประเทศลาวในปี พ.ศ. 2518 ทำให้กลุ่มม้งในประเทศลาวที่เคยรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหาร ซี.ไอ.เอ. ของสหรัฐอเมริกาต้องกลายเป็นผู้อพยพเข้ามาอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย หลังจากนั้นจึงมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส กิอานา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย เยอรมัน และอาร์เจนตินา

ตารางที่ 2. ประชากรม้งในประเทศต่างๆ (ปี 2000)

ประเทศ	จำนวนประชากร	หมายเหตุ
1. จีน	7,398,035	รวมแล้วทุกกลุ่ม
2. เวียดนาม	787,604	รวมแล้วทุกกลุ่ม
3. ลาว	315,465	
4. สหรัฐอเมริกา	160,000	
5. ไทย	126,300	
6. พม่า	25,000	(ประมาณ)
7. ฝรั่งเศส	10,000	
8. ออสเตรเลีย	1,600	
9. กิอานา (ฝรั่งเศส)	1,400	
10. แคนาดา	600	
11. อาร์เจนตินา	500	(ประมาณ)
12. เยอรมัน	150	(ประมาณ)

ที่มา: Prasit, 2001

3. กระบวนการและเนื้อหาในการสืบทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ความที่ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ของตัวเองมายาวนาน กับจากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันยาวนานหลายพันปีระหว่างม้งกับจีน² ซึ่งมีทั้งในรูปแบบของการขัดแย้งกัน และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวม้งได้สร้างอัตลักษณ์ของตัวเองเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการต่างๆ หลากอย่างด้วยกัน ในที่นี้จะขอนำเสนอเฉพาะกรณีที่มีนัยยะของการสร้างตัวตนทางอัตลักษณ์ ซึ่งมีทั้งเนื้อหาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ กับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่าตัวเองไม่เหมือนคนอื่น และในบางครั้งได้รับการแย่งชิงและทำลายล้างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยเฉพาะชาวจีน

3.1 บทสวดขึ้นทางคนตาย (Qhuab Ke/Taw Kev)

ประเพณีปฏิบัติในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้น กรณีมีคนเสียชีวิต จะมีการใช้น้ำล้างหน้าศพ แล้วยิงปืนสามนัด เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการนำทางวิญญาณของผู้ตายกลับไปหาปู่ย่าหรือบรรพบุรุษของตัวเอง ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันในหมู่ม้งว่าอยู่ที่ประเทศจีน การที่ต้องใช้เสียงปืนนั้นมีเหตุผลคือเพื่อเบิกทางให้วิญญาณของผู้ตายสามารถเดินทางกลับไปโดยมีต้องหวนกลับกับภัยอันตรายระหว่างทาง โดยเฉพาะข้าศึก (ชาวจีน) ที่อาจจะพบระหว่างทางและลัทธิร้ายกับผีสงฆ์ต่างๆ จากนั้นจึงแต่งตัวศพ แล้วนำมาวางบนแคร่ซึ่งมีความหมายถึงม้าสำหรับให้คนตายขี่เดินทางกลับไป ขึ้นต่อไปจึงเป็นการสวดบทขึ้นทางคนตาย โดยเนื้อหานั้นประกอบด้วยเรื่องราวดังต่อไปนี้

เมื่อกำเนิดมนุษย์และสรรพสิ่งขึ้นมาบนโลกนั้น มนุษย์กับผีอยู่ปะปนกันอย่างแยกไม่ออก จึงมักเกิดปัญหากระทบกระทั่งกันบ่อยๆ บรรพบุรุษของม้งในตอนนั้นจึงส่งจดหมายหรือกันว่าจะทำอะไรดี ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปโดยชวนกันไปขอคำปรึกษาจากเทวดา (Saub) โดยเทวดาแนะนำว่าให้กลับมาใช้กระดังงาขี้ดางที่ทำด้วยทองและเหล็ก (Vab tshaus tooj, vab tshaus hlau) ร่อนเพื่อแยกมนุษย์ออกจากผี เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่มีร่างกายจึงไม่สามารถร่อนด้วยกระดังงาขี้ดาง ส่วนผีนั้นแปลงร่างได้ก็จะถูกร่อนแยกออกไป บรรพบุรุษม้งจึงกลับมาทำตามคำแนะนำดังกล่าว ซึ่งก็ได้ผลในการแยกมนุษย์ออกจากผี³ ภายหลังจากนั้นมนุษย์จึงมีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข แต่ในระยะต่อมาเมื่อวิบัติสาหัสกับม้าปีศาจ (Nyu j ciab, nees ciab) มากัดกินมนุษย์จนใกล้จะสูญพันธุ์ บรรพบุรุษม้งในสมัยนั้นจึงกลับไปกราบทูลและขอคำปรึกษาจากเทวดาอีก เทวดาจึงส่งพญารามสูร (Yawm Xob) ลงมาส่งเสียงร้องคำรามเป็นฟ้าร้อง เพื่อข่มขู่และใช้ขวานหินทำฟ้าผ่าเพื่อลงโทษวัวและม้าปีศาจดังกล่าว พร้อมกับจับในส่วนที่เหลือแล้วใช้เชือกผูกเอาไว้ สำหรับวัวนั้นใช้วิธีการเจาะ

² จีนในที่นี้โดยมากแล้วมักจะเป็นที่เข้าใจในหมู่ม้งว่าเป็นชาวจีน แต่ในความเป็นจริงแล้วหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามามีอำนาจเป็นผู้อุปถัมภ์ประเทศจีนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งรวมทั้งชาวมองโกล ชาวแมนจูและชาวจีนด้วย

³ ปัจจุบันเวลาที่ชาวม้งทำพิธีเข้าทรง (Ua neeb) หากพบว่าอาการเจ็บป่วยของคนไข้เกิดจากการกระทำของผี และจำเป็นต้องแยกขับไล่ผีร้ายออกไปจากร่างคนไข้ก็ยังคงมีการนำเอากะดังงาขี้ดางมาทำพิธีดังกล่าวอยู่ (สัมภาษณ์ Nkaj Mas Lis, 2546)

จุมุก (Chaws ntswg) เพื่อทำให้เชื่อง แล้วแนะนำให้มนุษย์ฝึกปรีเพื่อเอาไว้ใช้งาน กับนำมาเป็น
ค่าสินสอดเมื่อลูกหลานแต่งงานกันด้วยในสมัยนั้นยังไม่มีเงินทองใช้กัน

มาถึงยุคของหญิงเก้าจัวะและชายเจ้าหน้า (Nkauj Ntsuab, Txiv Nraug Nas) ซึ่งเป็นคู่
สมรสชาวม้ง เนื่องจากเก้าจัวะเป็นหญิงสาวสวยน่ารัก กษัตริย์จีนเห็นเข้าจึงเกิดความหลงใหลและ
พยายามใช้เล่ห์กลสารพัดอย่างในการที่จะให้ได้แต่งงานกับนาง ทั้งสองจึงละทิ้งไร่นาและ
บ้านเมืองแล้วหนีเอาตัวรอดไปทั่วทุกมุมโลก ใช้เวลาหนีและหลบซ่อนอยู่ยาวนานถึงสามหมื่นสาม
พันสามร้อยปี⁴ เมื่อทั้งสองกลับมาถึงก็พบว่าไร่นาและบ้านเมืองของตัวเองถูกชาวจีนแย่งชิงไป
หมดแล้ว ด้วยความโกรธแค้นจึงไปถอนเอาชนของวุ้นน้ำ (Plaub Xib nyuj) มาอุดรูถ้ำที่เป็นทาง
ระบายน้ำบนพื้นผิวโลก ทำให้เกิดน้ำท่วมโลก คนจีนผู้มีจิตใจโหดร้ายคดโกงจึงนำเหล็กมาทำกลอง
แล้วด้อนสัตว์เลื้อยกับเก็บเอาเมล็ดพืชพันธุ์ธัญญาหารทุกอย่างเข้าไปไว้ในนั้นกับตน ส่วนคนม้งใจ
ซื่อได้ใช้หนังสือและท่อนไม้แห้งมาทำกลอง โดยมีเพียงเก้าหมักกับเจ้าหนู (Nkauj Mim, Nraug
Nus) เข้าไปอยู่ในนั้น เมื่อน้ำท่วมสูงขึ้น กลองเหล็กของคนจีนจมลงได้น้ำ ส่วนกลองหนังของคนม้ง
นั้นลอยขึ้นบนผิวน้ำ จนกระทั่งไปกระทบท้องฟ้า ซึ่งเป็นได้ฤกษ์ที่อยู่อาศัยของเทวดา ครั้นเทวดา
ทราบที่เกิดน้ำท่วมโลกหนัก จึงส่งพญารามสูร (Yawm Xob) ลงมาใช้เหล็กแทงผืนแผ่นดินให้ทะลุ
เพื่อระบายน้ำลงไปยังใต้บาดาล จากนั้นน้ำบนพื้นผิวโลกจึงค่อยๆ ลดลงเข้าสู่ระดับปกติ ทั้งสองจึง
กลับลงมาสู่พื้นผิวโลก แต่ก็ไม่พบมนุษย์ สัตว์ พืชและสิ่งมีชีวิตอื่นใดเหลืออยู่เลย จึงเกิดคำถามกับ
ตัวเองว่าเป็นพี่สาวน้องชายกันจะแต่งงานกันได้หรือไม่ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วใครจะเป็นผู้ให้กำเนิด
ลูกหลานมนุษย์เพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์อยู่ในโลกนี้ต่อไป เมื่อไปถามเทวดา เทวดาจึงแนะนำว่าให้ทั้ง
สองนำไม้หินขึ้นไปบนยอดเขา โดยฝ่ายหญิงแบกซีกล่าง ส่วนฝ่ายชายแบกซีกบน แล้วกลิ้งลงเขา
คนละด้าน ถ้าไม้หินทั้งสองข้างลงมาทับกันที่เชิงเขาก็ให้แต่งงานกันได้ เท่านั้นยังไม่พอ ให้ฝ่าย
หญิงถือเข็มแล้วฝ่ายชายโยนปลายด้ายดูว่าเข้ารูเข็มหรือไม่ ถ้าเข้าจึงสามารถแต่งงานกันได้ ทั้ง
สองจึงกลับมาทำตามคำแนะนำของเทวดา ปรากฏว่าไม้หินทั้งสองข้างกลิ้งมาทับกันที่เชิงเขา และ
ปลายเส้นด้ายก็เข้ารูเข็มเช่นกัน จึงแต่งงานอยู่กินกันฉันสามีภรรยา จากนั้นเก้าหมักจึงตั้งครุฑและ
คลอดลูกออกมา (แยกกระหว่างบพชี้นำทางในพิธีศพ กับบพขับไล่ำนากลอนในพิธีแต่งงาน ที่นี้)

ทั้งสองรู้สึกแปลกใจที่ลูกไม่มีลักษณะของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือไม่มีใบหน้า แขนและ
ขา แต่เป็นรูปทรงกลมเหมือนลูกโป่งที่อ่อนปวกเปียก กลิ้งไปมาเท่านั้น ทั้งสองจึงไปปรึกษาเทวดา
ในเรื่องนี้ เทวดาแนะนำให้กลับมาดัดลูกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วนำไปห้อยตามกิ่งไม้ใบหญ้า

⁴ แม้ว่าผู้ให้ข้อมูล (Nkaj Mas Lis) จะยืนยันตามคำแปลจากม้งเป็นไทยว่าเป็นสามหมื่นสามพันสามร้อยปี (peb txhiab peb
puas peb vam xyoo) แต่ผู้เขียนตั้งข้อสงสัยว่านั่นเป็นเพียงทำนองในบทขับลำนำกลอน แต่ในความจริงแล้วอาจจะมีความหมาย
ถึงหลายปีซึ่งนับไม่ถ้วนเท่านั้น เช่นเดียวกับคำว่า "ชานเหมียว" ในประวัติศาสตร์จีนนั้นไม่ได้หมายถึงแมวตามกลุ่ม แต่หมายถึง
มากมาย (Haam Paos txhaam, 2645)

รอบบ้าน รุ่งเช้าขึ้นมาก็จะเกิดครอบครัวใหม่ขึ้นมากมาย กลายเป็นต้นกำเนิดของแซ่ตระกูลต่างๆ ในการสืบทอดมนุษย์ในโลกต่อไป ทั้งสองจึงกลับมาทำตามคำแนะนำของเทวดา วันรุ่งขึ้นพบว่าแต่ละแห่งที่เอาชิ้นเนื้อไปแขวนไว้那儿มีบ้านเกิดขึ้นหนึ่งหลัง พร้อมกับเห็นควันไฟออกมาจากหลังคาบ้าน เมื่อเข้าไปในบ้านก็พบสองสามีภรรยาอาศัยอยู่ พวกเขาแนะนำตัวเองว่าเป็นคนแซ่อย่าง แซ่ว่าง แซ่ลี แซ่ซ่ง แซ่เล้า ฯลฯ ตามสำเนียงที่ชาวเมืองเรียกพืชและสิ่งของแต่ละอย่างที่เอาชิ้นเนื้อไปแขวน นับตั้งแต่นั้นมานุษยจึงกลับมาแพร่หลายอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม มนุษย์ในสมัยนั้นไม่รู้จักรักการมีเพศสัมพันธ์เพื่อมีลูกหลานสืบทอดเผ่าพันธุ์ในโลก คู่สามีภรรยาเก่าเฒ่ากับเจ้าอง (Nkauj Iab, Nraug Oo) จึงไปขอคำปรึกษาจากเทวดา เทวดาสอนให้กลับมามีเพศสัมพันธ์กันบนเตียง ทั้งสองจึงกำเนิดลูกแฝดเป็นชาย ตั้งชื่อเป็นดีคู่กับสุสิบลู (Tis Tug, Tum Sim Nplug) สองพี่น้องต้องการมีคูครองและลูกหลานเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์ต่อไป จึงกลับไปปรึกษาเทวดาว่าจะทำอย่างไรดี ได้รับคำแนะนำให้กลับมาสำรวจดูว่าบนโลกนั้นกว้างขวางเพียงใด และมีผู้คนอาศัยอยู่มากน้อยเท่าไร สองพี่น้องจึงกลับลงมาแล้วใช้ให้คางคกเริ่มออกเดินทางไปสำรวจ ด้วยความเกียจคร้านและข้อจำกัดเฉพาะตัว คางคกใช้เวลาสามวันกระโดดไปได้สามก้าวตามรอยเท้าไว้ในบ่อโคลน กลับมารายงานว่าโลกนี้แสนจะคับแคบ ไม่เพียงพอที่จะให้มนุษย์อยู่อาศัย แต่สองพี่น้องไม่เชื่อจึงปล่อยนกเหยี่ยวฟ้าและนกนางแอ่น (Noog Iiaj, noog Iuv) บินไปสำรวจใหม่ นกเหยี่ยวและนกนางแอ่นบินไปสามวันสามคืนจึงกลับมารายงานว่าขอบฟ้านั้นกว้างไกล พื้นผิวโลกนั้นกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีวันที่คนจะล้นโลก สองพี่น้องจึงโกรธแค้นเจ้าคางคกเป็นอย่างมาก จับมันมาทุบตีและฆ่าตายเสีย คางคกจึงสาปแช่งว่าทั้งสองคนเป็นคนใจร้าย ทั้งสองจะต้องตายตามคางคกไป นับแต่นั้นจึงมีความตายเกิดขึ้นกับมนุษย์โลก

จากเนื้อหาที่เป็นลักษณะเรื่องเล่าดังกล่าว ผู้ทำพิธีสวดบทชี้นำทางจึงโยงเรื่องมายังคนตาย โดยเนื้อหาในบทชี้นำทางตอนต่อมาเป็นการสวดนำทางวิญญาณของคนตาย เพื่ออำลาสวรรค์ดีลี้ที่ที่ทำหน้าที่เฝ้าประตูห้องนอน เตาไฟ ฝับริพบุรุษ ฝัประตุบ้าน จากนั้นจึงนำทางกลับไปหาเลือดเด็กหรือรกที่เมื่อตอนแรกเกิดพ่อแม่ได้ฝังไว้ในบ้าน^๑ โดยบอกถึงชุมชนในขณะนั้น แล้วจึงนำทางมุ่งหน้ากลับไปยังประเทศจีน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางในการอพยพของบรรพบุรุษ โดยในระหว่างทางนั้นต้องผ่านจุดสำคัญต่างๆ เช่น ต้องนั่งเรือข้ามแม่น้ำใหญ่ (เข้าใจว่าเป็นแม่น้ำฮวงโหหรือแม่น้ำเหลือง) ต้องผ่านดงหนอน ผ่านถ้ำเสือ และถิ่นพญานาค ผ่านประตูยมทูต แล้วจึงเข้าไปยังชุมชนของบรรพบุรุษ (ปู่ย่า) ของตน โดยทั้งหมดนี้มีเส้นใยกัญชง (Hluea maj) รองเท้าและเสื้อผ้า

ด้วยความเชื่อในเรื่องดังกล่าว ทำให้คนเมืองสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาว่าไม่ให้หญิงกับชายในแซ่ตระกูลเดียวกันแต่งงานกัน เพราะกลัวว่าลูกที่ออกมาจะไม่สมบูรณ์เหมือนลูกของเกาหมึกกับเจ้าหนูอีก ปัจจุบันชาวม้งยังยึดถือกฎเกณฑ์นี้อยู่อย่างเคร่งครัด

^๑ ตามประเพณีปฏิบัติและความเชื่อแล้ว พ่อแม่คนม้งจะฝังรกของเด็กผู้หญิงเอาไว้ใต้เตียงตอน ส่วนของเด็กผู้ชายนั้นจะฝังเอาไว้ที่โคนเสากลางบ้าน ซึ่งเป็นเสาผีเรือน ด้วยความเชื่อที่ว่าลูกผู้ชายจะต้องสืบทอดตระกูลและมีเรือนของครอบครัวต่อไปในวันข้างหน้า

ที่ทำด้วยใบกล้วย (Ntaub maj) เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ในการที่จะนำทางไปพบบรรพบุรุษของตนในที่สุด

3.2 พิธีออกศึก (Tsa Rog) และพิธีป้องกันการแย่งชิงจากคนจีน (Ua Suav Hua)

ในงานศพ

ในพิธีศพของชาวม้งขาวในประเทศไทยนั้น อย่างน้อยมีรายละเอียดในสองขั้นตอนที่มีนัยของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับจีน นั่นคือการออกศึก (Tsa rog) ก่อนการรับประทานอาหารในแต่ละมื้อ กับการทำพิธีไม่ให้คนจีนแย่งชิงของมีค่า (Ua Suav huas) ของผู้ตายก่อนที่จะฝังศพ การออกศึก (Tsa rog) ก่อนการรับประทานอาหารในแต่ละมื้อในงานศพของม้งขาว เริ่มจากการที่หมอแคน (Txiv qeej) เป็นผู้เป่าแคนนำขบวน แล้วตามด้วยคนถือหน้าไม้ คนถือปืน คนเป่าเขาควายหรือกระบอกไม้ไผ่ และวัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น แล้ววนไปรอบๆ บ้านที่มีศพ ถ้าศพเป็นผู้ชายก็จะวนเก๋ารอบด้วยกัน แต่ถ้าศพเป็นผู้หญิงก็จะวนเพียงเจ็ดรอบ ในระหว่างที่วนอยู่นั้นคนเป่าแคนก็เป่าแคนนำ โดยมีหมอแคนอีกคนหนึ่งเป่าทำพิธีอยู่ในบ้าน แต่คอยออกมาพบกับหมอแคนคนข้างนอกบ้านที่ประตู ส่วนคนถือปืนก็เดินไปยิงปืนไป คนถือเขาควายหรือกระบอกไม้ไผ่ก็เป่าไปใช้ไม้เคาะตีไป ส่งเสียงอีกทีก็ครึกโครมไปรอบๆ บ้านศพ รวากับเป็นการออกศึก จนกว่าจะครบจำนวนรอบแล้วจึงหยุด จากนั้นจึงเริ่มการรับประทานอาหารในมื้อนั้นๆ

แม้ว่าในปัจจุบันจะหาคนที่อธิบายถึงเหตุผลและที่มาของขั้นตอนของพิธีศพดังกล่าวได้ยาก แต่ก็ยังมีผู้อาวุโสที่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อยู่ โดยเหตุผลและที่มาก็คือเมื่อสมัยที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศจีนนั้นเกิดสงครามครั้งใหญ่ระหว่างกลุ่มม้งขาวกับชาวจีน¹ การสู้รบในครั้งนั้นดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ โดยชาวม้งเป็นกลุ่มที่ถูกชาวจีนเข้าปิดล้อม ระหว่างการสู้รบนั้นเองผู้นำของชาวม้งได้ล้มป่วยและเสียชีวิตลง เพื่อไม่ให้ฝ่ายข้าศึกรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทหารชาวม้งจึงจัดทำลางออกลาดตระเวนรอบๆ ชุมชนของตนตามปกติ โดยที่มีคนถือปืน ถือดาบ ถือหน้าไม้ เขาควาย² และอาวุธอื่นๆ ไปด้วย เมื่อข้าศึกเห็นการเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอดังกล่าว จึงไม่กล้ายกทัพเข้าประชิดเมือง และในที่สุดจึงได้ล่าถอยกลับไป ทำให้ไม่มีใครเข้ามาก่อวินาศกรรมในการจัดพิธีศพของผู้นำของชาวม้ง ฉะนั้น ขั้นตอนของพิธีนี้จึงได้รับการสืบทอดต่อกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้³

สำหรับเนื้อหาในเสียงแคนที่หมอแคนทั้งสองคนเป่าในขณะที่ทำพิธีออกศึก (Tsa rog) คือวนไปรอบๆ บ้านศพนั้นประกอบด้วยสองส่วนด้วยกัน ส่วนแรก ขณะที่คนหนึ่งเป่าแคนนำหน้า

¹ จากการเก็บข้อมูลในชุมชนม้งทั้งที่ประเทศไทยและประเทศจีน พบว่าเฉพาะกลุ่มม้งขาวเท่านั้นที่มีขั้นตอนนี้ในพิธีศพ

² การออกศึกในสมัยก่อนใช้เขาควายหรือเขาวัวแทนแตร เพื่อเป่าเป็นสัญญาณให้กองทหารของตน

³ เมื่อมีการถกเถียงกันถึงเหตุผลและความจำเป็นของการประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนนี้ในปัจจุบัน ระหว่างกลุ่มผู้นำตระกูลและผู้ประกอบพิธีกรรมชาวม้งขาวในชุมชนปากกลาง จังหวัดน่าน เมื่อปี พ.ศ. 2543 นอกจากการปรับปรุงในรายละเอียดอื่นๆ ของพิธีศพของชาวม้งขาวแล้ว เจียขาว ซ่ง (Nyiaj Xaov Xyooj) ผู้นำหลักทางพิธีกรรมได้เสนอให้ตัดขั้นตอนของพิธีนี้ออกไป ด้วยเหตุผลที่ว่าปัจจุบันไม่มีการทำศึกสงครามแบบนี้อีกแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติอีกต่อไป

กลุ่มวนไปรอบบ้านกับอีกคนหนึ่งอยู่ในบ้านนั้น เนื้อหาที่หมอแคนทั้งสองคนเป่าเป็นอย่างเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการบอกให้คนตายรับรู้ว่าเป็นเพราะว้ายมบาลเปิดประตู ทำให้ข้าศึกจีนเข้ามา ประชิด ญาติพี่น้องของคุณ (ผู้ตาย) จึงถือดาบ ถือมีด ถือหน้าไม้ ถือปืน และเป่าเขาควาย ส่งเสียง อีกทั้งกรีกโครมออกด้านข้างศึกอยู่ทั้งในหมู่บ้านและรอบเขา (รอบหมู่บ้าน) พวกเราได้สั่งการให้ทหารออกเตรียมพร้อมที่สนาม พวกเราเตรียมทหารได้นับร้อยนับพันนาย พวกเราได้ออกไปรบพุ่งฟันแทงและต้านข้าศึกจีนและชาวพื้นราบเอาไว้ พวกเราได้ถือมีด ดาบ หน้าไม้ ปืนและเป่าเขาควาย ส่งเสียง อีกทั้งกรีกโครมทั้งที่ประตูและรอบบ้าน ออกไปสู้รบกับยมบาลและแย่งชิงทำลายหนังสืออนุญาตให้ศึกเข้าบ้านเสีย

ส่วนที่สอง เป็นการเป่าของหมอแคนทั้งสองคนต่อหน้าศพ ภายหลังจากวนรอบบ้านครบแล้ว เนื้อความว่าเป็นการรายงานให้คนตายได้รับรู้เช่นกันว่า ข้าศึกจีนเข้ามาประชิด เราได้ทำการสู้รบต้านทานเอาไว้ได้หมดแล้ว บัดนี้เราได้ขับไล่ข้าศึกถอยร่นไปยังลำห้วยและขุนเขา ทั้งทิศตะวันออกและตะวันตก ญาติพี่น้องของคุณ (ผู้ตาย) ถือมีด ดาบ หน้าไม้ ปืน และเป่าเขาควาย ส่งเสียง อีกทั้งกรีกโครมเข้าโจมตีเมืองของพวกจีนและคนพื้นราบ ขับไล่ข้าศึกหนีกระเจิงไปหมด พร้อมกับได้จัดทหารไปยืนคุ้มกันอยู่สองข้างทาง เพื่อเปิดทางให้คุณเดินเข้าไปได้อย่างสะดวก พวกเราได้ยึดบ้านเมืองและที่สวนไร่นาของคนจีนและคนพื้นราบ เพื่อให้คุณเข้าไปอยู่อาศัยและทำมาหากินแล้ว

สำหรับขั้นตอนของการทำพิธีเพื่อไม่ให้คนจีนแย่งสิ่งของมีค่าของผู้ตาย (Ua Suav huas) นั้นกระทำที่หลุมฝังศพ กล่าวคือเมื่อนำร่างของผู้ตายไปวางในโลงที่หลุมฝังศพแล้ว ผู้ทำพิธีจะใช้มีดหรือพร้าทำท่าเหมือนตัด (Hom) ไปที่ร่างกายของผู้ตาย แล้วเปล่งเป็นวาทะว่า "คุณเดินทางไปแล้วพบคนจีน คนจีนถามถึงอาหารหรือห่อข้าว (Su) ของคุณ ก็ให้บอกเขาไปว่าคุณกินมันหมดแล้ว คนจีนถามผ้าโพกหัว (Phuam) ก็บอกว่ามันฉีกขาดหมดแล้ว ถามถึงเสื้อให้บอกว่าเสื้อฉีกขาดหมดแล้ว ถามถึงกางเกงบอกว่ากางเกงขาดหมดแล้ว ถามถึงผ้าพันแข้งก็บอกว่าขาดหมดแล้ว และถามถึงรองเท้าก็บอกว่าฉีกขาดแล้ว"

ผู้ประกอบการพิธีกรรมชาวม้งอธิบายถึงที่มาของขั้นตอนในพิธีนี้ด้วยเหตุผลสองอย่างด้วยกัน ประการแรก ชาวจีนในสมัยก่อนยากจนมาก ไม่มีแม้กระทั่งอาหารการกินและเสื้อผ้าสวมใส่ เมื่ออพยพเข้ามาบุกรุกดินแดนของชาวม้งจึงต้องใช้วิธีการไปขูดคุ้ยในหลุมฝังศพใหม่ๆ เพื่อเอาอาหารไปกินและเสื้อผ้าไปสวมใส่ ในขณะที่มีผู้ให้อีกเหตุผลหนึ่งว่าเป็นผลมาจากความโกรธแค้นในการทำสงครามอันยาวนานระหว่างม้งกับจีน กับความเชื่อเรื่องบุญบารมีของบรรพบุรุษที่จะส่งผลให้

ลูกหลานได้ดีในอนาคต ชาวจีนจึงใช้วิธีการขุดทำลายหลุมฝังศพและค้นหาแย่งชิงสิ่งของที่ชาวมัง
ให้กับผู้ตาย¹⁰

3.3 บทขับลำนำกลอนในงานแต่งงาน (Zaj tshoob)

เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบทขับลำนำกลอนในงานแต่งงานนี้ เริ่มต้นเหมือน
กันกับบทสวดขึ้นนำทางคนตาย (หน้า 6-7) แต่มาแยกกันภายหลังจากน้ำท่วมโลกแล้วสองพี่น้องคือ
เก้าหมีและเจ้าหนูได้แต่งงานกัน ในบทสวดขึ้นนำทางคนตายบอกว่านางให้กำเนิดลูกมาเป็นรูปทรง
กลมเหมือนลูกโป่ง ไม่มีแขนขาและหน้าตาเหมือนมนุษย์ แต่เนื้อหาในบทขับลำนำกลอนของพิธี
แต่งงานกล่าวว่านางคลอดลูกออกมาเป็นคู่แฝดชาย พ่อแม่ไม่รู้จะตั้งชื่ออย่างไรดี จึงไปปรึกษา
เทวดา โดยเทวดาแนะนำให้กลับมาตั้งชื่อลูกชายว่า เลี้ยหลี่ และฉือหยี่หนี่ (Liaj Lwg, Rhwv Yis
Nwg)¹¹ เมื่อลูกชายทั้งสองโตขึ้น เลี้ยหลี่นั้นเป็นคนชอบตกนกจับสัตว์ ส่วนฉือหยี่หนี่นั้นเป็นคน
มุ่งมั่นในการเพาะปลูกอยู่ในไร่นาเป็นหลัก เมื่อเลี้ยหลี่ไปตกนกจับสัตว์ เขาสังเกตเห็นนกและสัตว์
ป่าอาศัยอยู่เป็นคู่ๆ ผัวเมียกัน จึงเกิดความสงสัยว่าทำไมเขากับน้องชายไม่มีคู่บ้าง ทั้งสองจึงไป
หารือเรื่องนี้กับเทวดา เทวดาจึงเล่าความจริงให้ทราบว่าก่อนหน้านั้นบรรพบุรุษชาวมังเคยมี
หนังสือคู่มือการเลือกคู่ครองกับคนอื่นเขาด้วย แต่ว่าเปียกฝนและถูกน้ำพัดพาไปเมืองใต้บาดาล
ซึ่งมีพญานาคปกครองอยู่ ให้ทั้งสองไปถามพญานาคว่าพบเห็นและได้เก็บไว้หรือไม่

เมื่อทั้งสองลงไปยังเมืองใต้บาดาลเพื่อถามพญานาคเกี่ยวกับหนังสือคู่มือการเลือกคู่ครอง
พญานาคบอกว่าเมื่อคราวเกิดฝนตกหนักและน้ำไหลหลากนั้น ลูกสาวของตนไปเล่นน้ำที่แม่น้ำ ได้
พบเห็นหนังสือดังกล่าวของคนมังลอยมากับกระแสน้ำจริง แต่มันเปียกน้ำเปื้อนโคลนจนไม่
สามารถใช้ได้อีกต่อไป พร้อมกันนั้นพญานาคได้แนะนำว่าเมื่อทั้งสองกลับขึ้นมาบนพื้นผิวโลก คน
จีนกับคนพื้นราบทั่วไปนั้นเขายังคงมีตัวหนังสือเขียนของตนอยู่ เมื่อจะเลือกคู่ครองก็อาศัยการอ่าน
ดวงจากในตำรานั้น ส่วนคนมังผู้โง่เขลาและไม่มีตัวหนังสือนั้น ถ้าจะแต่งงานกันก็ให้ใช้วิธีการอ่าน
ดวงคู่หญิงชายจากนิ้วเท้าและกระดูกไก่แทน นั่นคือให้ฆ่าไก่แล้วนำไปต้มให้สุก เพื่อดูลักษณะการ
วางทับซ้อนกันของนิ้วเท้า กับดูว่ากระดูกไก่มีข้างละสี่รูหรือไม่ ถ้าพบลักษณะดังกล่าวก็
หมายความว่าสวรรค์ประทานให้คู่บ่าวสาวเกิดมาใช้ชีวิตร่วมกัน เมื่อแต่งงานกันแล้วชีวิตคู่จะยืน
ยาวและเจริญรุ่งเรือง สองพี่น้องจึงกลับมาปฏิบัติตามคำแนะนำของพญานาค¹² เมื่อใดที่จะมีการ

¹⁰ เหตุผลนี้ทำให้ชาวมังบางส่วนเปลี่ยนไปใช้รูปแบบของหลุมฝังศพแบบคนจีน (Ntxa Suav) แทน ซึ่งก่อด้วยก้อนหินและเทซีเมนต์
ทับ พร้อมกับทำแผ่นป้ายหรือแผ่นหิน ซึ่งมีลักษณะเป็นประตุนบนหลุมฝังศพ ในขณะที่หลุมฝังศพแบบมัง (Ntxa Hmoob) นั้นใช้
เพียงดินกลบเหนือหลุมฝังศพ แล้วอาจจะทับด้วยกิ่งไม้หรือหนามเท่านั้น (สัมภาษณ์ Nkaj Mas Lis, 18 กุมภาพันธ์ 2546)

¹¹ บางแห่งออกเสียงเป็น “ฉือหยี่หมี่” (Rhwv Yis Mwg)

¹² ปัจจุบันวิธีการดังกล่าวยังคงเป็นที่นิยมปฏิบัติกันในสังคมมัง แม้ว่าจะลดน้อยลงไปบ้างกับการเลือกคู่ครองในกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่
ลักษณะของนิ้วเท้า กระดูกฟ่อนน่อง กระโหลกหัว ตา และลิ้นไก่ ยังคงมีความหมายอย่างมากในการบ่งบอกถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับตัว
บุคคลและครอบครัวในอนาคต

แต่งงานกัน จึงนำเอาส่วนของต้นไม้และเส้นใยกล้วยมาทำร่มเพื่อนำไปรับเจ้าสาว กับมีการนำเอาข้าวฟ่าง (Pias) มาทำเชื่อยึดสำหรับหมักเหล้าเพื่อนำไปใช้ในงานแต่งงาน

3.4 การเล่านิทาน/ นิยายอิงประวัติศาสตร์

ในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้น นิทานและนิยายอิงประวัติศาสตร์มักถูกนำมาเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกในสองโอกาสด้วยกัน คือในหมู่ผู้ชายด้วยกันที่บ้านศพซึ่งจะต้องอยู่กันตลอดคืน และพ่อแม่เล่ากล่อมลูกก่อนนอน ในกรณีแรก เนื่องจากพิธีศพแบบม้งนั้นจัดขึ้นในบ้านของผู้ตาย โดยนิยมเก็บศพเอาไว้หลายวัน เฉลี่ยแล้วอยู่ระหว่าง 3-7 วัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าภาพและฤกษ์ยามในวันนำไปฝังเป็นหลัก ฉะนั้น ตลอดระยะเวลาที่มีศพอยู่ในบ้าน จะต้องมีการอยู่กันจนได้รุ่งทุกคืน โดยมีกลุ่มผู้ชายเป็นหลัก เพื่อไม่ให้คนอยู่เฝ้าศพง่วงนอน จึงต้องมีการสรรหาเรื่องตลก เรื่องสนุกสนานเฮฮาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชาย รวมทั้งนิทานต่างๆ มาเล่าสู่กันฟัง ซึ่งแน่นอนว่านิทานนั้นย่อมมีหลายประเภทแตกต่างกันไป และหนึ่งในนิทานที่มักจะนำมาเล่าสู่กันฟังนั้นเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของตนกับกลุ่มอื่นๆ รวมถึงนิยายอิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของตนกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย ซึ่งเรื่องที่คนม้งนิยมนำมาเล่ากันนั้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์อันไม่ราบรื่นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของตนกับชาวจีน อันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองกลุ่มที่มีต่อกันมายาวนานนับพันปี จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้เขียนพบว่าเนื้อหาในนิทานบางเรื่องที่นำมาเล่าสู่กันฟังนั้นเป็นการถอดความมาจากบทขับลำนำในงานแต่งงาน บทสวดในพิธีศพ บทเพลงแคน และอื่นๆ โดยผู้ประกอบพิธีกรรมเอง ทั้งนี้การนำมาเล่าในรูปแบบของนิทานก็เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีความประติดประต่อกันอย่างเป็นเรื่องราว

สำหรับการเล่านิทานให้เด็กๆ ฟังก่อนนอนของพ่อแม่และปู่ย่านั้น เรื่องราวที่คัดสรรมาเล่านั้นขึ้นอยู่กับวัยและความสามารถในการรับรู้ของเด็กด้วย เป็นต้นว่าเด็กเล็กที่ยังรับรู้อะไรไม่ได้มาก ผู้ใหญ่ก็จะเล่าเพียงเรื่องสั้นๆ ที่เรียบง่าย แต่เด็กโตนั้นผู้ใหญ่จะเริ่มนำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมาเล่าให้ฟัง ซึ่งก็หนีไม่พ้นเรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์และชาวม้ง รวมทั้งเรื่องราวการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างม้งกับจีนและคนพื้นราบ เป็นต้น

ในที่นี้ ผู้เขียนจะคัดเอานิทานอิงประวัติศาสตร์เรื่องหนึ่งที่มีนัยยะของการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับชาวจีน ซึ่งนิยมเล่ากันเป็นประจำมาเป็นกรณีศึกษา โดยเนื้อหาของเรื่องนี้เริ่มต้นว่า นานมาแล้วมีหญิงม้งโสดคนหนึ่ง วันหนึ่งหญิงสาวดังกล่าวไปนั่งปักผ้าอยู่บนลานหินที่ชายป่าริมหมู่บ้าน ด้วยความว่าเหงาใจ (kho siab) นางจึงคร่ำครวญออกมาเป็นบทเพลงแห่งรัก ขณะนั้นก็มีหมูป่าตัวหนึ่งเปล่งเสียง (kws) และเดินออกมาจากบริเวณป่าละเมาะที่นางนั่งอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างนางกับเจ้าหมูเทินในครั้งนั้นทำให้นางตั้งครวญขึ้น

ด้วยกลัวจะได้รับ การนิโทษจากชาวบ้านและเกิดความอับอายกับลูกที่จะเกิดตามมา นางจึงฆ่าหนู ป่าตัวดังกล่าวแล้วนำไปทิ้งที่ตอต้นไม้เหนือหมู่บ้าน

เมื่อนางให้กำเนิดลูกน้อยมาเป็นมนุษย์ จึงตั้งชื่อว่าจ้อซอ (Tswb Tshoj)¹³ ความเป็นเด็ก กำพร้าพอ เมื่อโตขึ้นจ้อซอจึงไปรับจ้างเลี้ยงวัวและม้าให้คนจีน การที่เขาต้องพาสัตว์เลี้ยงไปดื่ม น้ำ ในอ่างใหญ่กลางทุ่งหญ้าทุกวัน ทำให้เขาได้พบและใกล้ชิดกับเจ้าวัวน้ำ (Xib nyuj)¹⁴ ถึงขนาด สามารถไปจับเขาลเล่นและขึ้นไปขี่มันได้ วันหนึ่ง นายจ้างชาวจีนเจ้าของสัตว์เลี้ยงมาเห็นเข้า ด้วย ความเชื่อและความรอบรู้ที่มีมากกว่า ว่าเจ้าวัวน้ำเป็นสัตว์ที่จะบรรดารโชคลาภให้ขึ้นเป็นถึง กษัตริย์ได้ นายจ้างชาวจีนจึงออกอุบายให้จ้อซอนำเอาถุงเท้ากระดูกของบรรพบุรุษของตนไปให้ เจ้าวัวน้ำกิน เมื่อจ้อซอเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้จากนายจ้าง จึงกลับมาหาเจ้ากระดูกของพ่อตนเอง บ้าง แต่เมื่อกลับเข้าบ้านมาตามแม่ กลับได้รับการบ้ายเบี่ยงไม่ยอมบอกความจริง เมื่อนางได้รับฟัง เหตุผลและทนต่อคำอ้อนวอนไม่ได้ จึงยอมบอกความจริงว่าพ่อของจ้อซอนั้นเป็นหนูป่า โดย หลังจากมันตายแล้วนางได้เอาไปทิ้งไว้ที่ตอไม้เหนือหมู่บ้าน จากนั้นจ้อซอจึงไปหาได้เจ้ากระดูก ของพ่อแล้วนำมาบดให้ละเอียด พร้อมกับมัดใส่ถุงเล็กๆ เตรียมไว้เช่นกัน

วันรุ่งขึ้น จ้อซอจึงนำเอาทั้งถุงเท้ากระดูกของพ่อตนและของพ่อนายจ้างชาวจีนไปที่สระน้ำ เมื่อเห็นเจ้าวัวน้ำโผล่ขึ้นมาอาบน้ำแดดที่ขอบสระดังเช่นทุกวัน จ้อซอจึงเอาถุงเท้ากระดูกของพ่อตน ทำท่าจะโยนใส่ปากเจ้าวัวน้ำ แต่มันไม่ยอมอ้าปาก เมื่อทำท่าจะโยนถุงของนายจ้างชาวจีนให้ เจ้า วัวน้ำก็อ้าปากกว้าง ขณะที่อ้าปากค้างอยู่นั้นเอง จึงตัดสินใจโยนถุงของตัวเองเข้าไปในปาก แต่ ปรากฏว่าถุงเท้ากระดูกเข้าไปในท้องแล้วมันออกทางก้นของเจ้าวัวน้ำในทันใดเช่นกัน ตกตอนเย็น จ้อซอจึงกลับมาบอกนายจ้างชาวจีนว่าเอาถุงเท้ากระดูกให้แล้วมันไม่ยอมอยู่ในท้อง จะทำอย่างไร ดี นายจ้างชาวจีนจึงสอนเขาว่าเมื่อโยนเข้าปากแล้วให้รีบเข้าไปตบที่ก้นของเจ้าวัวน้ำสามที แล้ว กลับมาตบที่ปากอีกสามที ถุงเท้ากระดูกก็จะค้างอยู่ในท้อง

วันถัดมา จ้อซอจึงนำเอาทั้งสองถุงกลับไปอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเจ้าวัวน้ำออกมาเล่นด้วย จึงเอา ถุงของนายจ้างชาวจีนทำท่าจะโยนใส่ปาก เมื่อมันอ้าปาก จ้อซอจึงเอาถุงของตนใส่เข้าไปในปาก แทน แล้วรีบวิ่งไปตบที่ก้นเจ้าวัวน้ำสามที กับที่ปากอีกสามที ถุงเท้ากระดูกจึงค้างอยู่ในท้อง ในขณะที่เจ้าวัวน้ำหันหลังจะกลับลงไปในน้ำ จ้อซอจึงโยนถุงของนายจ้างชาวจีนตามไป ปรากฏว่า ไปติดอยู่ที่ขาข้างหนึ่งของเจ้าวัวน้ำเท่านั้น

ต่อมาจ้อซอจึงมีโอกาสไปเรียนหนังสือกับลูกคนจีน ตัวเขาเรียนเก่งมาก สามารถเอาชนะ นักเรียนคนอื่นๆ ได้หมด จนกระทั่งในที่สุดได้รับการยอมรับให้ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศ แต่

¹³ มังบางแห่งเรียกว่า Tswb Xyos Tuan

¹⁴ เป็นสัตว์ในจินตนาการของคนม้ง มีลักษณะเหมือนวัว แต่อาศัยอยู่ในน้ำเป็นหลัก มักจะออกมาบนตาดกแดดบนขอบสระเป็น ครั้งคราว

เมื่อจื่อซ้อปกครองได้ระยะหนึ่งก็ถูกชาวจีนใช้กลอุบายแย่งชิงตำแหน่งกษัตริย์ของเขาไป โดยตกลงกันไปปลูกต้นไม้คนละต้น แล้วดูว่าวันรุ่งขึ้นถ้าของใครออกดอกก็จะได้เป็นกษัตริย์ ด้วยเล่ห์กลโกงที่เหนือกว่า ภายหลังจากที่ทั้งสองปลูกต้นไม้ด้วยกันในตอนเย็นแล้ว ก่อนรุ่งฟ้าสาบคนจีนลุกขึ้นมาดูพบว่าต้นไม้ของจื่อซ้อเริ่มแตกดอก จึงทำการขุดแล้วสลับที่กันเสีย เมื่อได้เวลานัดหมาย ทั้งสองฝ่ายกลับไปดูต้นไม้ที่ปลูกเอาไว้พร้อมกัน พบว่าของคนจีนมีดอก แต่ของจื่อซ้อ (คนมั่ง) ไม่มี จื่อซ้อรู้อยู่แต่ใจว่าต้นไม้ของตัวเองถูกขุดและสลับเปลี่ยนที่ไป แต่ก็หาเหตุผลมาสู่คนจีนไม่ได้ ในที่สุดจึงยอมลงจากตำแหน่งกษัตริย์แล้วให้คนจีนเป็นแทน¹⁵ อย่างไรก็ตาม ด้วยคุณงามความดีที่จื่อซ้อมีต่อประเทศชาติ เมื่อจื่อซ้อเสียชีวิตลงนั้นชาวจีนได้จัดพิธีศพให้อย่างสมเกียรติ แต่ความมีจิตใจอันไม่ประสงค์ดีของชาวจีนยังคงปรากฏอยู่ ชาวจีนได้ใช้แผ่นหินมาปูหลุมฝังศพ กับใช้แผ่นเหล็กทำเป็นหีบศพให้จื่อซ้อ เพื่อป้องกันไม่ให้จื่อซ้อสามารถกลับไปเกิดเป็นคนใหม่ได้ หรืออย่างน้อยก็ต้องใช้ระยะเวลาเป็นร้อยเป็นพันปีจึงจะสามารถทำให้เหล็กสีกเพื่อที่จะสามารถกลับมาเกิดใหม่ได้

3.5 พิธีสักการะเซี่ยเม้งและสือก้า

เซี่ยเม้ง (Txhiaj Meej) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เฝ้าประตูบ้าน โดยชาวม้งใช้แผ่นผ้าสีแดงกว้างขนาดฝ่ามือและยาวเท่าความกว้างของขอบประตูมาติดไว้เหนือขอบประตูบ้าน ใช้เหรียญตอกแผ่นผ้าดังกล่าวยึดติดกับแผ่นไม้เหนือขอบประตูเอาไว้ ชาวม้งเชื่อว่าเซี่ยเม้งเป็นเจ้าประตู ปกป้องไม่ให้ความชั่วร้ายเข้ามามีผลกระทบต่อสมาชิกในครัวเรือน คุ่มครองการออกไปนอกบ้านของสมาชิก กับทั้งยังนำพาให้สมาชิกสามารถไปทำมาหาเงินทอง ผลผลิตและสัตว์เลี้ยงต่างๆ แล้วนำกลับเข้ามาในบ้านอย่างสมบูรณ์พูนสุข

การทำพิธีสักการะเซี่ยเม้งจะมีกันปีละครั้ง คือเข้าวันขึ้นหนึ่งค่ำของเดือนหนึ่ง หรือในวันขึ้นปีใหม่ โดยจะมีการเตรียมน้ำสำหรับล้างทำความสะอาดเซี่ยเม้ง เตรียมเปลี่ยนแผ่นผ้าสีแดงใหม่ที่ประตูนั้นมีชายคนหนึ่งยืนอยู่นอกบ้าน ถือไม้เท้า เงินแท่งและเงินเหรียญ ชายเจ้าของบ้านและสมาชิกคนอื่นๆ ยืนอยู่ในบ้าน กางผืนผ้าโดยจับคนละมุมเพื่อเตรียมรับเงิน จากนั้นจึงเป็นการสนทนาโต้ตอบระหว่างคนในกับคนนอกบ้าน โดยบทสนทนาจะเป็นภาษาจีน แทนที่จะเป็นภาษาม้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้มาเยือน: เจ้าของบ้านอยู่ไหม?

เจ้าบ้าน: อยู่ครับ คุณมาถามเราด้วยเหตุผลอะไร?

ผู้มาเยือน: ผมเป็นคนของปักกิ่ง (เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลาง) มาจากเมืองกุ้ยโจว ผมมาหาคุณเพื่อช่วยปลูกและตั้งเซี่ยเม้งของคุณขึ้นมาใหม่ เพราะมันถูกผู้คนที่ผ่านไปผ่านมา (หญิงชาวจีนและชาวพื้นราบ) หยิบย่ำล้มลงไป จึงทำให้คุณหาเงินทองเข้ามา

นิทานเรื่องนี้เล่าโดยเม้งดี ลี บ้านปากกลาง จังหวัดน่าน ผู้เขียนพบว่าารเล่าของคนอื่นๆ นั้นมักจะมีรายละเอียดที่ต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วยังคงอยู่ในบริบทของการแย่งชิงกษัตริย์กันระหว่างม้งกับจีนเป็นหลัก

บ้านไม่ได้ ถ้าผมทำให้ใหม่แล้ว ต่อไปนี้คุณจะมีกินมีใช้อย่างไม่รู้จักหมด จะสามารถหาเงินหาทองได้

เจ้าบ้าน: คุณจะมาช่วยยกเสี้ยม่งของผมขึ้นใหม่ คุณบอกว่าเป็นคนของปักกิ่ง มาแต่เมืองกุ้ยโจว คุณสวมหมวกอะไร ใส่รองเท้าอะไร และสวมเสื้อผ้าอะไร?

ผู้มาเยือน: ผมเป็นคนของปักกิ่ง มาจากเมืองกุ้ยโจว ผมสวมหมวกเงินหมวกทอง ผมสวมเสื้อคลุมยาว เป็นเสื้อเงินเสื้อทอง ผมสวมรองเท้าลายดอกเงินดอกทอง แขนซ้ายและแขนขวาของผมถือไม้เท้าสำหรับดัดและตั้งเสี้ยม่งของคุณให้กลับขึ้นยืนดังเดิม คุณจึงจะได้เงินได้ทอง

เจ้าบ้าน: ถ้าอย่างนั้น ผมเป็นเจ้าของบ้านมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง และอนุญาตให้ท่านผู้มาเยือนทำได้

จากนั้นจึงใช้น้ำล้างเสี้ยม่ง (แผ่นไม้เนื้อชอบประตุ) แล้วใช้เหรียญตอกแผ่นผ้าเข้ากับแผ่นไม้ กับถือไม้เท้าทำลักษณะท่าทางจัดขึ้นจากพื้นดิน พร้อมกับท่องบทสวดและอวยพรให้เสี้ยม่งนำความสุขและนำเงินนำทองมาสู่ครอบครัว จากนั้นจึงโยนเงินแท่งและเหรียญเข้ามาในผืนผ้าที่สมาธิในบ้านกางไว้รอ แล้วนำไปเก็บในห้องนอนเพื่อเป็นสิริมงคลต่อไป นอกจากนั้นแล้วยังมีการนำเอาไก่ตัวผู้มาทำพิธีนี้ด้วย แต่ไม่ฆ่า โดยภายหลังจากท่องบทและโยนเงินเข้าบ้านแล้วจะมีการโยนไก่ลงพื้น หากไก่ขึ้นและถ่ายลงพื้น นั้นหมายความว่ามันนำเงินนำทองเข้ามาสู่ครอบครัว

จุดเด่นของพิธีนี้ที่อยากจะชี้ให้เห็นอยู่ที่คนทำพิธี หรือแขกผู้นำโชคลาภมาให้กับเจ้าของบ้าน โดยที่ต้องใช้แต่ภาษาจีนเป็นหลัก นั้นแสดงว่าคนมั่งนับถือความเหนือกว่าของคนจีน โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (ปักกิ่ง) ซึ่งเดินทางมาจากมณฑลกุ้ยโจว เพื่อนำความมั่งมีมาให้ พิธีนี้มีนัยยะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มั่งกับจีน (ฮั่น) ในเชิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางด้านวัตถุนิยมในรูปของเงินและทอง นอกจากนั้นแล้วยังแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าชาวมั่งได้รับอิทธิพลจากการปกครองของรัฐบาลกลาง (ปักกิ่ง) และรัฐบาลท้องถิ่น (มณฑลกุ้ยโจว) ซึ่งค่อนข้างจะบ่งชี้ได้อย่างหนึ่งว่าชาวมั่งน่าจะเริ่มประกอบพิธีนี้ตั้งแต่เมื่ออพยพเข้าตั้งรกรากอยู่ที่มณฑลกุ้ยโจวและลงมาทางใต้ เข้าสู่มณฑลยูนนานและทางภาคเหนือของเวียดนาม ลาว พม่าและไทย

สำหรับสื่อก้า (Xwm Kab) นั้นเป็นแผ่นกระดาษเงินกระดาษทองที่ติดอยู่ที่ฝาผนังด้านในทางเหนือของห้องโถงใหญ่ หรือในกรณีที่มีสมาธิในบ้านเป็นหมอทรง (Txiv neeb) ก็จะติดกระดาษสื่อก้านี้เอาไว้ข้างหิ้งผีของหมอทรง แม้ว่าในเมืองไทยจะหาผู้อาวุโสที่รู้ความเป็นมาของสื่อก้านี้ยากมาก แต่จากการค้นคว้าของ เจิ้งเล่ง ว่าง นักศึกษาปริญญาเอกชาวมั่งในรัฐวิสคอนซิน ได้ข้อมูลจากผู้ประกอบพิธีกรรมที่เป็นผู้อพยพชาวมั่งที่นั่น (อพยพไปจากลาวภายหลังปี พ.ศ. 2518) บอกว่าแต่เดิมที่ยังอยู่ในประเทศจีนนั้น สื่อก้าเป็นบัญญัติศีลประการของนักปราชญ์

ผู้ยิ่งใหญ่ของชาวม้งชื่อ ตัว หล่อ เย่ (Tuam Los Yej) เขาคิดและสอนให้ชาวม้งขยันทำมาหากิน เลี้ยงครอบครัว โดยคำสอนของเขาเน้นสี่ด้านหลักๆ ด้วยกัน คือใส่ใจเลี้ยงดูลูกหลานให้ดีเพื่อให้มี เต็มบ้าน ขยันหาเงินทองให้เต็มกระเป๋ ขยันปลูกพืชผักและเก็บเกี่ยวผลผลิตให้เต็มยุ้งฉาง และ ขยันเลี้ยงสัตว์ให้เต็มคอก"

ตามข้อมูลของเจิ้งเล้ง เพื่อให้ชาวม้งจดจำและนำเอาอุดมการณ์ดังกล่าวไปใช้ต่อไปในอนาคต ก่อนที่ตัว หล่อ เย่ จะเสียชีวิต เขาได้สอนให้ชาวม้งนำแผ่นกระดาษเงินกระดาษทองมาทำ เป็นสัญลักษณ์แทนตัวเขา แล้วติดไว้ที่ฝาผนังบ้าน แล้วให้ทำพิธีสักการะ พร้อมกับท่องบทสวดการะ ที่มีเนื้อหาถึงทั้งสี่ด้านดังกล่าวทุกวันขึ้นปีใหม่ ชาวม้งจึงปฏิบัติต่อกันมาเป็นประเพณีจนกระทั่ง ปัจจุบัน โดยในพิธีนั้นจะต้องใช้ไก่ตัวผู้หนึ่งตัวมาฆ่า แล้วใช้เลือดไปทาแผ่นกระดาษสีก้ำเป็นการ บูชา กับแผ่นกระดาษเงินกระดาษทองและรูปด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการเก็บข้อมูลจากผู้อาวุโสและผู้ประกอบพิธีกรรมในชุมชนม้งที่จังหวัด น่าน ตาก เชียงใหม่และเพชรบูรณ์ พบว่าเนื้อหาในบทสวดการะสีก้ำนี้ไม่แตกต่างกัน คือเน้น ทางด้านการคุ้มครองและความสมบูรณ์พูนสุขของสมาชิกในบ้าน เงินทอง พืชผลและสัตว์เลี้ยง ดัง ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบพิธีเอง แต่ใช้ภาษาจีนเป็นหลัก

3.6 บทเพลง (Kwv txhiaj)

บทเพลงของม้งมีหลายประเภทด้วยกัน โดยจำแนกตามเนื้อร้องหรือเรื่องราวที่มีอยู่ในแต่ ละเพลง โดยหลักๆ แล้วจะมีประเภทเพลงเกี่ยวกับความรัก (kwv txhiaj plees) เพลงเกี่ยวกับการ เป็นสะใภ้ (kwv txhiaj ua nyab) เพลงว่าด้วยชีวิตกำพร้า (kwv txhiaj ntsuag) เพลงเกี่ยวกับการ ศึกษาเล่าเรียน (kwv txhiaj kawm ntawv) เพลงแดนไกล หรือเพลงอพยพ (kwv txhiaj kev deb, kwv txhiaj tsiv teb tsaws chaw) และเพลงเกี่ยวกับสงคราม (kwv txhiaj ua rog) เป็นต้น ในบรรดาเพลงเหล่านี้จะมีบางประเภทที่เนื้อหาสอดแทรกด้วยเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่าง ม้งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อยู่ด้วย เป็นต้นว่าเพลงเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนมักจะมีเนื้อหาของ ความรู้สึกต่ำต้อยในความเป็นม้งที่ไม่มีระบบตัวหนังสือเขียนและระบบโรงเรียน ดังนั้น คนรักซึ่ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นฝ่ายชายหนุ่ม ต้องเดินทางไปเรียนหนังสือยังในเมืองกับคนพื้นราบและคนจีน (Mab Suav) โดยฝ่ายหญิงรออยู่ที่หมู่บ้านด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งชายหนุ่มจะกลับมาแต่งงาน ด้วย แล้วทั้งสองจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เจริญรุ่งเรืองเหมือนคนจีนและชาวพื้นราบ ในขณะที่ เพลงเกี่ยวกับการอพยพและเพลงสงคราม มักจะออกมาในรูปแบบที่ว่าคนจีนกับคนพื้นราบ (กลุ่ม ชาติพันธุ์อื่นๆ) เป็นคนใจร้าย เข้ามารุกราน ก่อสงคราม จึงทำให้ฝ่ายชายต้องไปรับใช้ชุมชนและ

"คำว่า "สือ (xwm)" แปลว่าสี: คำว่า "ก้า (kao)" แปลว่าเส้นทาง แนวทาง หรือประการ ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ แนวทางทั้งสี่นี้ จะครอบคลุมกิจกรรมด้านต่างๆ ในสังคมเกษตรกรรมสมัยนั้น และบางอย่างยังคงมีอิทธิพลต่อแนวความคิดและพฤติกรรมของ ชาวม้งในปัจจุบัน

สังคม โดยการไปเป็นทหารในแนวหน้า ปลอຍให้ฝ่ายหญิงดูแลลูกและครอบครัวอยู่บ้าน รอคอยวันกลับของฝ่ายชายด้วยใจจดจ่อ เป็นต้น

อีกส่วนหนึ่งที่เป็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับชาวจีน อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์และอิทธิพลที่มีมายาวนานนั้น ไม่ได้แสดงออกในเนื้อหาของบทเพลง แต่เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของคำเอื้อนขึ้นต้นในการขับร้องเพลงของชาวม้งดำหรือม้งเขียว (Moob Ntsuab) คือคำว่า Ntuj teb, ntuj taag qas ncua หรือแปลเป็นไทยคือ ฟาดิน ฟ่าหมดลัน นั้นมีผู้รู้กล่าวถึงความเป็นมาของประโยคนี้ว่า มีกำเนิดมาจากการทำสงครามกันระหว่างชาวม้งกับชาวจีน ภายหลังจากการสู้รบอันยาวนาน ฝ่ายจีนไม่สามารถเอาชนะและเข้ามาในเมืองของชนม้งได้ จึงใช้อุบายเข้ามาหลอกลวงภรรยาของผู้นำชาวม้ง เพื่อให้บอกถึงสถานที่ซบถ่ายและเวลาที่ผู้นำม้งไปทำกิจธุระส่วนตัว ภายหลังจากทราบแล้วฝ่ายจีนจึงส่งทหารเข้าไปดักรอ จนกระทั่งเวลาคำคืนที่ผู้นำม้งไปซบถ่าย จึงฆ่าผู้นำม้งเสียชีวิตลง รุ่งเช้าขึ้นมา ทหารจีนยกทัพเข้ามาประชิดเมือง ทางทหารชาวม้งเกิดความโกลาหล จึงตื่นตัวเรียกหาผู้นำของตนมาบัญชาการรบ แต่ก็ต้องผิดหวังเมื่อไปพบผู้นำของตนถูกฆ่าตายเสียแล้ว ด้วยความรู้สึกผิดหวังและหมดอาลัยในที่พึ่ง ลูกเมียและทหารชาวม้งจึงอุทานออกมาว่า Ntuj teb, ntuj taag qas ncua นั่นคือ ฟาดินนี้หมดลันแล้ว ไม่มีใครเป็นที่พึ่งของตนอีกต่อไปแล้ว จากนั้นประโยคนี้จึงกลายมาเป็นคำเอื้อนขึ้นต้นในบทเพลงของกลุ่มม้งดำมาจนกระทั่งทุกวันนี้

3.7 สุภาษิตและคำพังเพย

ในวัฒนธรรมม้งนั้นมีสุภาษิตและคำพังเพย (niaj txhis piv txoj lus) มากมาย โดยสามารถจำแนกออกได้เป็นประเภทคำสอนและคำเตือนใจต่างๆ มากมาย แต่ในที่นี้จะยกเฉพาะบางบทที่มีนัยยะของการแสดงความความสัมพันธ์ระหว่างม้งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งในโลกทัศน์ของชาวม้งแล้วมองว่าชาวจีนเป็นผู้ที่มีอำนาจและความเจริญรุ่งเรืองเหนือตนเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งในนั้นย่อมซ่อนเร้นเอาไว้ซึ่งความคิดในการถูกเอารัดเอาเปรียบหรือความเห็นแก่ตัวของชาวจีนเอาไว้ด้วย

คำพังเพยที่ว่า Qiv luag toj yug yaj, qiv luag tais rau ntxhai แปลว่า ยืมทุ่งหญ้าของคนอื่นเลี้ยงแกะ ยืมถ้วยชามของคนอื่นใส่น้ำชาข้าว เป็นบทที่ชาวม้งมักจะยกมาเป็นคำสอนและเตือนใจตัวเองและลูกหลานอยู่เสมอ ในโอกาสที่กล่าวถึงความน้อยเนื้อต่ำใจอันเนื่องมาจากการถูกเจ้าของชุมชนหรือเจ้าของประเทศที่ไม่ใช่ชาวม้ง กีดกันหรือแสดงความเป็นเจ้าของ มีนัยของการเป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาพักพิงอาศัยเขาอยู่เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและรูปแบบการทำมาหากินแต่เดิมที่มักมีการอพยพโยกย้ายบ่อยๆ โดยเฉพาะการอพยพเข้าไปในท้องที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตั้งชุมชนและเข้าครอบครองอยู่ก่อนแล้ว กับการอพยพเข้าไปในดินแดนของประเทศต่างๆ ตั้งแต่จีน ผ่านเข้าสู่เวียดนาม ลาว พม่าและไทยในที่สุด

คำพังเพยอีกบทหนึ่งที่มียกมาพูดเมื่อต้องมีการซื้อขายกันด้วยเงินทอง คือ Tsis ua luam ces yog kwv tij txiv tub, ua luam ces yog Mab Sua qia dub แปลว่า ไม่ค้าขายกันนับกันเป็นญาติพี่น้อง ค้าขายกันเมื่อไหร่ก็เสมือนเป็นคนจีนกับคนพื้นราบที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสังคมม้งนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนม้งด้วยกันเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัย ไม่ต้องใช้เงินทองมาเป็นตัวกลางในการซื้อขายสินค้า แต่ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนหรือหีบยืมซึ่งกันและกัน ในขณะที่ระหว่างคนม้งกับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นนั้นต้องใช้เงินทองเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน แสดงให้เห็นว่าในการรับรู้และทัศนะของคนม้งแล้วคนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นคนเห็นแก่ตัว

ส่วนสุภาษิตที่ว่า Siab ntev thiaj tau nom ua, zoo nraug thiaj tau nkauj Sua แปลว่า ใจเย็นจึงได้เป็นผู้นำ รูปหล่อจึงได้ภรรยาเป็นจีน เป็นบทสอนเตือนใจว่าคนใจเย็น รับฟังเหตุผลและทนต่อความเจ็บปวดเท่านั้นจึงจะเป็นผู้นำได้ กับผู้ชายม้งที่รูปร่างหน้าตาดีเท่านั้นจึงจะมีสิทธิ์ได้หญิงสาวจีนมาเป็นคู่ครอง โดยบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ สุภาษิตนี้มีนัยยะของความต่ำด้อยทางชาติพันธุ์ของชาวม้งที่มีต่อชาวจีน นั่นคือชาวจีนเป็นคนที่มีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่สูงส่งกว่าม้ง หญิงสาวจีนจึงเป็นที่หมายปองของชายชาวม้ง แต่ว่าเฉพาะชายชาวม้งที่มีรูปร่างหน้าตาและความรู้ความสามารถที่เป็นเลิศเท่านั้นจึงมีสิทธิ์ได้สาวจีนมาเป็นคู่ครอง

4. บทสรุปและวิเคราะห์

บทความนี้นำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการและเนื้อหาในการสร้างและสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยผู้เขียนศึกษาผ่านพิธีกรรมและเรื่องเล่าในชีวิตประจำวันของชาวม้ง เป็นหลัก ในส่วนแรก คือกระบวนการในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวม้งนั้น จะเห็นว่ามียุทธศาสตร์หลายรูปแบบของพิธีกรรมและการเล่าแบบปากต่อปาก (Oral Tradition) ระหว่างบุคคล เป็นต้นว่าการประกอบพิธีศพ งานแต่งงาน การเล่านิทานและนิยายอิงประวัติศาสตร์ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน บทเพลง รวมทั้งสุภาษิตและคำพังเพยต่างๆ อย่างไรก็ตาม ประเด็นในที่นี้อยู่ที่ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องพื้นๆ ที่ปฏิบัติกันเป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการสร้างและสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไร ในส่วนของพิธีกรรมนั้น การที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจำเป็นต้องทำพิธีต่างๆ ในรอบปีหรือเมื่อถึงเวลาต้องทำ ทำให้เขาต้องหมั่นฝึกฝนเรียนรู้และทบทวนอยู่ตลอดเวลาเพื่อไม่ให้ผิดเพี้ยนไปจากที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติกันมายาวนาน หากกระทำผิดเพี้ยนไปตามความเชื่อของชาวม้งแล้วจะได้รับการลงโทษจากผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในบางครั้งจะต้องมีการประกอบพิธีกรรมนั้นใหม่อีกรอบหนึ่ง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกฎเกณฑ์ทางพิธีกรรมและสังคมในการบังคับให้สมาชิกในแต่ละชั่วรุ่น (Generation) ต้องสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ตน จะไปหีบยืมจากของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ได้ หากไม่จำเป็นจริงๆ ส่วนการเล่านิทาน ร้อง

เพลง กับยกสุภาสิตและคำพังเพยมากล่านั้นแม้จะไม่ใช่วิถีกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็น การบังคับ แต่ก็มีการปฏิบัติกันเป็นประเพณีเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง กระบวนการใน การประกอบพิธีกรรมและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกลไกในการซึมซับและ สร้างความตระหนักในอุดมการณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนต่อสมาชิกทั้งสิ้น

ในส่วนที่สอง คือเนื้อหาที่นำเสนอโดยรายละเอียดแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นถึงนัยยะของการ สร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สองด้านด้วยกัน ด้านหนึ่งคือการสร้างความภูมิใจใน ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของม้ง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เป็นต้นว่าเรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์ การแยกมนุษย์ออกจากผี การสูญหายของตัวหนังสือ เขียน รวมทั้งเรื่องราวที่แฝงเอาไว้ด้วยระบบจักรวาลวิทยาในความคิดของชาวม้ง ส่วนที่สอง เป็น เนื้อหาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างม้งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยในอดีต โดยเฉพาะชาวจีนกับชาวพื้นราบ ส่วนนี้ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งในเชิงของความขัดแย้งและการ พึ่งพาซึ่งกันและกัน ความขัดแย้ง มักปรากฏออกมาในรูปของการแย่งชิงที่ดินและที่อยู่อาศัย การ แย่งชิงอำนาจทางการเมืองหรือกษัตริย์กัน ถูกฝ่ายตรงข้ามยกทัพเข้ามารุกราน แล้วลงเอยด้วยการ พ่ายแพ้ การสูญเสีย ที่มากไปกว่านั้นคือถูกทารุณกรรมต่างตางานา ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ล้วน แล้วแต่มุ่งสร้างความเจ็บแค้นทางด้านจิตใจให้กับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ และต้องการแยกความ เป็น “เขา” เป็น “เรา” ให้ชัดเจน นอกจากนั้นแล้วเนื้อหาบางอย่างยังแฝงไว้ด้วยความหวังว่าสักวัน หนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเองจะได้ในสิ่งที่สูญเสียไปนั้นกลับคืนมา

อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นนั้น ใช่ว่าจะเป็นความ ขัดแย้งไปเสียทั้งหมด แต่ยังมีเรื่องราวที่แฝงเอาไว้ซึ่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันด้วย โดยเฉพาะ ความเป็นพี่เป็นน้องระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีนัยยะของการจัดลำดับทางสังคมบนพื้นฐานของ ความทันสมัยหรือความก้าวหน้าทางความรู้และวิทยาการ เช่น การพึ่งพาคนจีนและเจ้าหน้าที่ของ รัฐบาล (ที่เป็นคนจีน) ในการนำโคลากเงินทองมาให้สมาชิกในครอบครัว ในพิธีบวงสรวงประตูป้าน รวมทั้งความน้อยเนื้อต่ำใจที่ตัวเองไม่มีตัวหนังสือและระบบโรงเรียนในการถ่ายทอดความรู้ จึงต้อง ไปศึกษาเล่าเรียนจากคนจีนและคนพื้นราบ ที่แสดงออกในบทเพลงและสุภาสิตคำพังเพย เป็นต้น

โดยกระบวนการและเนื้อหาที่ปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำเล่าในชีวิตประจำวันเหล่านี้ เป็นกระบวนการ ทางสังคมในการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางอุดมการณ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อการซึมซับ ความรู้สึกนึกคิดและการสร้างอุดมการณ์ของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น โดยถ่ายทอด ผ่านสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นแล้วรุ่นเล่า แม้ในบางพิธีกรรมและบางเนื้อหาจะดูเป็นเรื่องไร้ซึ่ง เหตุผลและความเป็นไปได้ในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงยึดถือปฏิบัติกันในหมู่สมาชิก ด้วยเพราะว่า กลายเป็นความเชื่อและประเพณีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์ไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ในแต่ละยุคแต่ละ สมัยนั้น มีทบทวนถึงความไม่เหมาะสมของพิธีกรรมที่ปฏิบัติต่อกันมายาวนานโดยผู้นำทางพิธี

กรรม แล้วมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับยุคสมัย เช่น การเสนอให้ยกเลิกพิธีออกศึกในงานศพ โดย
ผู้นำทางพิธีกรรมในจังหวัดน่าน ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามที่จะเพิ่มรายละเอียดบางอย่าง
เข้ามาซึ่งสอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อต่อยอดและคงความอุดมการณ์ทางชาติพันธุ์ของตนต่อไป

แม้ว่าสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ยุคปัจจุบัน จะเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลง
ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการโหมเข้ามาของวัฒนธรรมและอุดมการณ์ความเป็นรัฐชาติและตะวันตก เป็นต้นว่า
เยาวชนคนรุ่นใหม่ไปเข้าโรงเรียนและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติมากกว่าของตนเอง การ
เปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธและคริสต์แทน การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบเดิมของ
ตน หรือปรากฏการณ์ที่พ่อแม่และปู่ย่าจะไม่ค่อยเล่านิทานและนิยายอิงประวัติศาสตร์ให้ลูกหลาน
ฟังเหมือนแต่ก่อนอีกต่อไปแล้ว เหล่านี้ได้สร้างความวิตกให้กับคนเป็นจำนวนมาก แต่ในความเป็น
จริงแล้ว อุดมการณ์ความเป็นชาติพันธุ์ยังถูกปฏิบัติการและซึมซับแก่มาชากอยู่ตลอดเวลา
เพียงแต่มีกระบวนการและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปเท่านั้นเอง ตัวอย่างที่ชัดเจนในกลุ่มชาติ
พันธุ์ม้งคือ การที่เนื้อหาและขั้นตอนต่างๆ ในพิธีกรรมได้ถูกเก็บรวบรวมแล้วจัดพิมพ์เผยแพร่เป็น
รูปเล่ม ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ที่ต้องการศึกษารายละเอียดนั้นสามารถหาอ่านเองได้ แทนที่จะต้องไป
เฝ้าสังเกตการณ์เฉพาะในเวลาประกอบพิธีกรรมเท่านั้น นอกจากนั้นแล้วเรื่องราวที่แต่เดิมใช้วิธี
การถ่ายทอดในรูปแบบของนิทานหรือนิยายอิงประวัติศาสตร์ ปัจจุบันมีการนำมาแสดงเป็นเรื่อง
จริง โดยมีชาวม้งจากประเทศตะวันตกเข้ามาถ่ายทำแล้วเผยแพร่ในรูปแบบของวิดีโอและซีดี และ
มักจะมีการนำมาฉายทั้งเฉพาะในครอบครัว หรือในงานศพที่มีผู้คนมาร่วมกันเป็นจำนวนมาก
เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกระบวนการในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และมีผลต่อการซึมซับอุดมการณ์
ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- Barth, Fredrik. 1969. *Ethnic Groups and Boundaries*. Boston: Little, Brown.
- Berger, Peter and Thomas Luckmann. 1967. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor Books.
- Cohen, Anthony P. 1995. *The Symbolic Construction of Community*. Routledge. First Published in 1985.
- de Certeau, Michel. 1988. *The Practice of Everyday Life*. Translated by Steven Rendall. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Geertz, Clifford. 1973. "The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States," in *The Interpretation of Cultures*. Basic Books. Pp. 255-310.
- Jenkins, Richard. 1996. *Social Identity*. London and New York: Routledge.
- Keyes, Charles F. 1976. "Towards a New Formulation of the Concept of Ethnic Group," *Ethnicity*, 3(3):202-13.
- , 1979. *Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma*. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- , 1981. "The Dialectics of Ethnic Change," in *Ethnic Change*. Charles F. Keyes, ed. Seattle: University of Washington Press. Pp. 4-30.
- Leach, Edmund. 1954. *Political Systems of Highland Burma*. London: G. Bell and Sons.
- Lemoine, Jacques. 1983. *Showing the Way (Qhuab Ke): A Hmong Initiation of the Dead*. Translated from French by Kenneth White.
- Moerman, Michael. 1965. "Ethnic Identity in a Complex Civilization: Who are the Lue?," *American Anthropologist*, 67(5) (pt.1): 1215-30.
- Mottin, Par Jean. 1979. *Fetes du Nouvel an Chez les Hmong Blanc de Thaïlande*. Bangkok: Don Bosco Press.
- Naroll, Raoul. 1964. "On Ethnic Unit Classification," *Current Anthropology*, 5(4): 283-91, 306-12.
- Woodward, Kathryn, ed. 1997. *Identity and Difference: Culture, Media and Identities*.

London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Yaj, Vam Thav. 1987. *Kab Ke Pam Tuag: Cov Zaj*. Bangkok: The Assumption Printing Press.

-----, 1987. *Kab Ke Pam Tuag: Txheej Txheem*. Bangkok: The Assumption Printing Press.

-----, 1989. *Kab Tshoob Kev Kos: Liaj Lwg Tus Cag Txuj, Rhwv Mws Tus Cag Peev*. Guyane Francaise: Association Communautaire Hmong.

วิดีโอ/ ซีดี

1. Niam Nkauj Zuag Paj.
2. Nuj Nplhaib thiab Ntxawm.

สัมภาษณ์

Ceeb Leej Vaj, Orshchor, Wisconsin สหรัฐอเมริกา 26 มิถุนายน 2543

Haam Paos Txhaam ชาวราชการบ้านนาญขาวม้งในเมืองเวินชาน มณฑลยูนนาน วันที่ 15 พฤศจิกายน 2545

Laj Huaj Lis หมอแคนและผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้านดัวะล่งท้าง (Tuam Looj Thaab) จังหวัดเหวินชาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน วันที่ 12 พฤศจิกายน 2545

Nkaj Mas Lis หมอแคนและผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้าน 16 อำเภอพบพระ จังหวัดตาก วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2546

Neej Khwb Lis หมอแคนและผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้านปากกลาง อำเภอบัว จังหวัดน่าน วันที่ 5-8 ธันวาคม 2546

Nplaj Thoj Xyooj ผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้านแม่สวใหม่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 25 มิถุนายน 2540

Nyiaj Xauv Xyooj ผู้อาวุโสและผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้านปากกลาง อำเภอบัว จังหวัดน่าน วันที่ 6 ธันวาคม 2546

Ntxoov Yeeb Yaj ผู้อาวุโสและผู้ประกอบพิธีกรรมม้ง บ้านห้วยเนียม อำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 30 ธันวาคม 2545